

ВІСНИК THE HERALD

- VISNYK

Свобода народам!
Свобода людині!

Спільно - політичний місячник

З М І С Т

** Четверта республіка дотліває	1
Е. М. — Листи до любезних земляків	3
Дід Охрим Таракуцька — На різні теми	5
І. В-к — Відносини уноморвано	8
Поль Половецький — Від „собачого острова” до „на вершинах”	12
П. Шандрук — Визвольні рухи — найсильніша зброя свободи	14
Ф. Одрач — Панське майно — найбільшим	18
Ю. Клен — Колективізація	22
М. Щербак — Із цикло „Життя в ярмі”	22
Н. О. — Стратегія большевиків у московсько-українській війні	23
** Пожовклі сторінки	26
М. Бутович — Полон генерала Корнілова 1915 р.	26
А. Орликовський — „Мораль Берестейського Трактату” ..	28
Е. М. — Нотатки	31
Н. А. — Без політики	31
З суспільно-політичного життя	32

ОРГАНІЗАЦІЯ
ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ

ВІСНИК

ЧЕТВЕРТА РЕСПУБЛІКА ДОТЛІВАЄ

Четверта Республіка Франції доживає останні дні. Після затяжної і драматичної кризи 25-го уряду, зміна яких після другої війни стала звичкою Франції, Президент Республіки в зверненні до Національного Зібрання заявив, що є дві можливості: або покликати на голову уряду ген. де-Голля, або погодитись на створення контрольованого комуністами уряду національного фронту. На звернення Президента Національне Зібрання реагувало різно. Ті, кого називають правими аплодували, ліві співали „марсельєзу”, а найлівіші вигукували „фашисти не переможуть”. Середина мовчала. Ззовні це нагадує часи Французької Революції: жирандисти, яacobінці і болото. Тільки тоді догасав абсолютизм, провід якого дійшов до формули: „після мене хоч і потоп”, а нині дотліває Четверта Республіка.

Ліві, що довели цю республіку до нинішнього стану, кинулися рятувати її народом чи при його допомозі. Комітет захисту республіки, склешений переважно з соціалістичних партій, закликав парижан демонструвати проти де-Голля — рятувати республіку на вулицях Парижу. Понад сотисячна демонстрація, очолена бувшими прем'єрами четвертої республіки: Дала-дье, Мандельс Франс і міністрами: Піно Мітерон, Газьє та інші, пересувалась по вулицях столиці Франції з співом „Марсельєзи” і плакатами: „Хай живе республіка! Хай живе Франція”. Комуністи на чолі з Жаком Дюкльо теж включили в похід свої кольони з співом інтернаціоналу, а плякати їхні вимагали не допустити де-Голля до влади.

Провід нації драматично засідав в Національному Зібранні, агонізуючи шукав виходу, а резонанс тієї агонії, підхоплений вулицею широким відгомоном перекочувався по імперії з збайдужिलим до всього населенням. Такий перший акт французької національної трагедії, яка

прийшла після хронічної хвороби, що охопила Четверту республіку.

Якби не оцінювати цих подій вже ясно, що нинішній стан є вислідом довголітнього безвідповідального керівництва витвореного французькою демократією. Вона його виколисала. Французи, вірніше їхні політичні посередники, ті, що гандлювали інтересами нації, боячись сильної влади, заговорили про сильну владу, як рятунок. А досі президент репрезентував, а не керував і фактично жадною владою не користувався. Уряд, цілком узалежнений від півтисячного Національного Зібрання різних партій, партійок, тільки урядовав, а не керував. А Національне Зібрання з його чисельними роздрібненими партіями перетворилось у дискусійний клуб ворогуючих партій, серед яких лише комуністична спаяна була внутрішньою дисципліною.

Провід нації, що мав би обороняти свободу, немислиму без обов'язку, загубив найістотніше перед нацією — почуття повинності їй, заступивши його боротьбою за свої партійні привілеї в демагогічному перелицитовуванні себе перед виборцями. Нинішня агонія Франції є вислідом того, що свободу, сперту на обов'язок і повинність, заступлено боротьбою за свободу привілеїв. У висліді такої заміни чи перестановки основних понять прийшла політика дрібних діл, де вирішними завжди бувають інтриги, підкупи, особисті уподобання, а не великі відповідальні рішення, яких вимагала сучасна дійсність. Політична арифметика, достосована до так званих мас, якими замінено народ, без провідної політичної алгебри неминуче приводить до того, що переживає Франція нині, а почалося воно куди раніше.

Довійськова Третя Французька Республіка впала не від ударів гітлерівської навали, а від внутрішньої політики, сварок і браку перспек-

тиви у людей, що за долю країни мали б нести відповідальність. Боротьба проти німецької окупації дещо відродила заколисаний політичними міняйлами дух національного героїзму і в боротьбі з німцями народ вилонив багато героїв, серед них видатного провідника французького резистансу генерала де-Голля.

Але після перемоги великопростірні землі Франції разом з іншими почали унормувати відносини в світі за формою двосення. Компромісуючи з „милим” їм покійником Джоу перерізували на двоє тіло живих націй, творячи дві Німеччини два Китаї, дві Кореї, два Індокитаї. Двоїли. Міцно тримаючись за кольоніальні посідання, якими Франція володіла під лозунгами „свободи, рівності і братерства”, провід Четвертої Республіки не збагнув, що колоніалізм прийшов кінець. Жадоба своєї правди, на своїй землі в народів, якими „опікується” Франція, перетворилась в запеклу боротьбу арабів Тунісу, Марокко і Альжиру за державну незалежність.

Четвертий рік веде жорстоку боротьбу Франція під лозунгом „свободи” проти свободи альжирців. Проти дванадцяти-мільйонного народу, завойованого сто тридцять років тому Францією, воює шістьсот тисячна армія, найкраще озброєна і оснащена. На двадцять мешканців один озброєний вояк (а в дійсності більше, бо крім армії є ще й різна поліція) — така напруга беззглядної, несправедливої, жорстокої війни веденої свободолюбивою Францією.

Розтерзана внутрішніми політичними чварами, знесилена колоніальною війною, що руйнує економіку природньо найбагатішої в Європі країни, Франція в критичній ситуації шукає сильної руки, щоб врятувати республіку. Після довгих розважень, калькуляцій і підрахунку голосів у парламенті Президент доручив де-Гол-

леві, якого підтримують збройні сили очолити уряд. Чи врятує ситуацію де-Голль, чи прихід його до влади ускладнить становище? За парламентарною арифметикою більшість Національного Зібрання не є за міцною владою, а є за владою партійних міняйлів. Навіть якщо через свою немічність ота більшість і признає генерала, після торгів за кулісами, то деГоллеві доведеться платити видані векселі. Не знати хто посередничатиме в тій торгівлі. Хоч де-Голль і запевнив, що він не має наміру впроваджувати диктатури, а хоче зберегти республіканський лад, та сили, що на їх спирається генерал, вважають тверду владу єдиним виходом із становища. Новий уряд, мабуть, буде змушений, домагаючись надзвичайних уповноважень на якийсь час розпустити Національне Зібрання.

Та найбільшою трудністю де-Голля є війна з Альжиром, звідкіля і почалося піднесення його. Програма Комітету Суспільного Спасіння, створеного військовими колами французької армії в Альжирі, ставить єдине завдання: при допомозі твердої руки „утримати Альжир, як невід’ємну частину Франції” і таке домагання є, либонь, популярним у Франції, бо без Альжиру, мовляв, не стане французької імперії. За неї і воює французька армія чотири роки. Та непокірні альжирці хочуть таки відділитись, щоб у себе порядкувати без французької опіки. Як розв’яже цей вузол новий уряд важко передбачити. Але незаперечним є те, що великопростірна політика, воюючи за збереження колоніалізму проти арабських націоналізмів, стеле дорогу московському імперіалізму, а Франція воюючи за збереження імперії, губить Францію.

Де-Голль і військові сили, які його найбільше підтримують, не мають позитивної програми і в тому є небезпека, бо в минулому після перемоги в другій війні, генерал, маючи тоді владу в руках, чомусь здумав „брататися” з Сталіном і облеглим комуністам захопити ключеві позиції у господарстві Франції. Чи то була помилка, що впливала з вдачі генерала, чи велика імперська гра? Ймовірно друге. В нинішніх умовах сильна влада, яка має утримати Альжир, за унезалежнення якого воює арабський націоналізм, не ліквідує напняття в

„VISNYK” — „THE HERALD”

Published by the Organization for Defense of Four
Freedoms of Ukraine Inc.

Monthly except July and August when bi-monthly.
„Second class mail Privileges Authorized at
New York, N. Y.”

I. Wowczuk Editor in Chief
Address: P. O. Box 304, Cooper Station
New York 3, N. Y.

Е. М.

ЛИСТИ ДО ЛЮБЕЗНИХ ЗЕМЛЯКІВ

Рік 1957 розпочався тут символічною фігурою полковника Рудольфа Івановича (з Бруклина). І хоч до тих двох типових нейме було додано не менш типове і навіть расово-московське прізвище (Абель), то лише згодом всі ці і м е н а і о т ч е с т в а поглинуло одне, вже універсальне (і навіть космічне!) імення, а саме значно більш скромне (і як же по-рідному звучаче): Спутнік ve! Шпутнік.

Африці, а, воюючи з арабським націоналізмом, посилять московські впливи на сході. І може статись так, що де-Голлеві доведеться вдруге провідати Москву, шукаючи підтримки у Кремлі для збереження Альжиру невід'ємним від Франції. Для таких речей в Москві завжди знайдуться зрозуміння. Недаром же імперський бос Микита говорить про французьку війну в Альжирі на лагідних нотах, мовляв, треба знайти розумну розв'язку альжирської проблеми для Франції.

Советська імперія, потребуючи союзників для боротьби проти націоналізмів у імперії, а вони є найдошкульніші для неї, залюбки pomoже новій „фашистівській” владі, як її називають комуністи, зберегти Альжир. Якби не пішов розвій політичних подій у Франції, кінець Четвертої Республіки внесе нову струю у міжнародні відносини.

Переповідають, що „старий тигр” європейського фінансового капіталу — Клемансо, коли довідався, що українці підписали договір в Бересті, либонь, дуже розсердився і вигукнув: „Прийдуть до мене ці українці”. Тоді інтереси фінансового капіталу, виразником яких був французький прем'єр, зійшлися в колоніальному питанні з імперською політикою большевиків відносно України. Не можна виключати, що й нині, коли підопічні і підмандатні арабські народи, пройняті національною ідеєю, воюють проти французького колоніалізму, а в советській імперії поневолені народи тиснуть на московські обручі, чогось подібного. Преважним є, щоб українська політика в цій новій констеляції, яка може наступити, не зійшла з своєї національної дороги.

Таким чином, над планетарною містерією вельми густо розпочатих в Євро-Афро-Азії подій, якби відхилився рубець зовсім не залізної — тим разом — заслони. І всі почали домислюватися. А дехто навіть і домислився — цілком. Тотально. І либонь остаточно, як, наприклад, ті, справжні мадяри, що їх роздушили були советські повзи на вулицях Будапешту, а частинно привітала згодом р о д і н а, як блудних синів з перспективою цілком певної ліквідації — не тепер, то в четвер.

Під знаком Спутніка проходив цілий минулий рік. Міжнародня політична мова гарячково збагачувалася такими новими термінами, як сталінізм (в додаток до вже немодного тітоїзму), кадарізм (на честь нового сов-губернатора додушеної Угорщини) і багато-багато інших ізмів. Стукали (як і стукають) писальні машинки. Друкували (як і друкують) нові книжки. Автоматичні пальці автоматичної радіо-газетярні і газетних філософів історії автоматично продукують нові твори про так званий комунізм . . . Але все виразніше, все яскравіше, все тріумфальніше — на всіх язиках і діалектах звучить резоноване радіоголосниками гасло: „рашя”. І побідно перекриває всі інші гасла й псевдоніми. З гаслом „рашя” конкурувати може хіба слово „водка”, яке фігурує на пляшках раптом масово запродукованої (і якісно досить підозрілої) рідини.

Одним словом, було б зовсім весело в цій прогресивно-голливудській добі, якби не свідомість, що одночасно кровоточать обидві половини розрізаної й гангреноючої Європи та гинуть під чужої продукції бомбами нещасні індонезійці, яких індонезійський Керенський — Сукарно досі ніяк не може легітимно передати під правовиту владу індонезійських співіснувателів ve! колективних керівників.

А прогрес справді прогресує. Що тижня „запускувані” спутники просто переганяють один другого і ще гарячковіше збільшують темпо прогресу.

**

Прогрес!

Згадати хоча б, яке то реакційно-назадницьке значення мало рідко вживане — до року 1917 — слово „розстріл”, яке в нашій прогресивній добі зробилося таким щоденно-прозаїчним і, головне: всіма мешканцями нашої планети давно сприйнятим, як найнатуральніша і очевидна річ.

Розстріл! Адже ж колись то був урочистий акт військового закону з відчитуванням вироків військового суду, деградацією, езекуційною чотою, барабанним верблем і т. д. і тому подібними церемоніями. Гай-гай: від кінця року 1917 почавши, розстріл передовсім поширився на всіх цивільних мешканців і упростився або до короткого револьверового стрілу в потилицю, або, коли ходило про мокре діло на ширшу скалю, — до короткої кулеметної серії над спільною могилою — самими ж бувшими „жителями” виритою.

Прогрес!

Який же геніяльний мозок випрацював таку „релятивістичну” практику!

Або, скажимо, полон під час першої світової війни 1914—1917 рр. і полон в стилі Сталіна — Гітлера: що ж то за докорінна істотна різниця, яке ж то удосконалення, що ж то за прогрес! І що ж то за ощадність!

Писав колись в своїх спогадах ген. Людендорф, як то він довго вагався перед тим, як 1915 р. згодився на пропозицію певного рудольфа івановича щодо застосування хльору, як воєнної зброї. Що ж, повагався-повагався та й прийняв пропозицію, що одним махом редукувала лицаря-воїна до розмірів інсекта, якого нищать патентованими хемікаліями. Наївняк був з того пруського юнкера і ретроград! Тепер прогрес — при допомозі відомого демократа Айнштайна, дійшовши до Гіршіми, котиться до радіації і, певно, покотиться ще далі й далі.

Або — саме поняття війни. Колись реакціонери й нападники з властивим їм клясовим примітивізмом уважали, що то є річ, юридично й практично, проста й ясна. А тепер? Та ж існує вже війна гаряча, війна холодна, війна атомова... В перспективі — війна воднева, при чім зокрема: а) війна воднева чиста і б) війна вод-

нева не-чиста. А, найголовніше, що ще року 1918 відомий марксистський аристократ Лев Давідовіч Троцький пророчо-геніяльно винайшов й щасливо започаткував був ще один тип війни, а саме війни в формі „не мир, не війна”.

І допіру в нашій прогресивній добі ми начисто бачимо широкі перспективи цієї безумовно прогресивної ідеї вже в планетарнім обсязі. Прогрес.

**

Року 1831 внук історика-князя Щербатова, абшитований старшина російської ляхів-гвардії Петро Чаадаєв подав був через слов'янофільського діяча (Івана Кірієвського) до начальника тайної поліції Миколи І — графа Бенкендорфа Пам'ятну Записку („Memoire ou compte Benkendorf, rédigé par Tshadaëff pour Jean Kiriefsky”) в кінці якої радив урядові виконати такі конечні реформи: 1) впровадити к л я с и ч н у освіту в Росії, 2) звільнити від рабства с е л я н („ніщів наших рабов”) з наділенням з е м л е ю, 3) збудити („з летаргу”, як він писав) р е л і г і й н е почуття москалів.

Записка ця, як певно, не одна вже перед тим, всякла в архіви III Отделенія Собственной Его Императорсково Величества Канцелярії — без наслідків. Історики, принаймні, про ту записку мовчать...

Але року 1863 на однім з приватних прийнятій вузького кола московської аристократії було відчитано думки П. Чаадаєва (пізніш відомий „Перший філософічний лист”), які зробили таке враження, що присутній при цім редактор місячника „Телескоп” випросив у Чаадаєва цей лист до друку. Враження від опублікованого листа було стрясаюче. „Це був вибух, що пролунав у глузу ніч” — писав згодом А. Герцен. Але ось що цікаве: Лист зустріла з а г а л ь н а ненависть московської с у с п і л ь н о с т и („страшное негдованіє публікі... На автора возставало все і вся с небивалим до таво в нашем довольно апатичном обществе — ожесточенієм” — так писав сучасник Свербєєв). Можливо, що без цього „страшного обурення” московського суспільства, уряд Миколи І (отже передусім тодішній Берія - Сєров - гр. Бенкендорф) уважав би за ліпше ту справу занехати. Але „страшне обурення” старшобратнього суспільства міста Мо-

скви не можна було замовчати... Нагадаємо деякі думки листа:

„Всі народи світа витворили певні ідеї — обов'язку, закона, права, порядку... У нас нічого цього немає... Ми з'явилися в світ, як незаконнонароджені діти — без спадщини.

... Повторяю: ми існували і існуємо, як велика (показова) лекція для далеких нащадків”.

Наведені думки — лише крихітки з написаного кров'ю серця і найвищим напруженням великого розуму великого сина московського народу, патріота й філософа, що, як вояк наполеонівської доби, побачив західну Європу, порівняв і оцінив...

І Микола I з властивим йому надхненням і рішучістю видав вирок: редактора журналу (Надеждіна) — заслати, цензора — звільнити, пресі — ніколи не згадувати ім'я автора Листа, а самого автора урядово проголосити ненормальним з забороною виходити з хати.

Що дивно Чаадаєва відвідували гарнізонний лікар і московський поліцмайстер...

Хоч як не намагався Чаадаєв мобілізувати силу характеру, а навіть і не без гумору, легковажити той свій оригінальний „цивільний стан”, але він скоро переконався, що жартувати з Миколою I і з машиною імперської тайної поліції — не легко. По місяці такого режиму з щоденними візитами лікаря й поліцмайстра він скапітулював: — покався. А року 1837 мусів опублікувати свою відому покайну „Оборону безумця” („Apologie d'un foi — оригінальною бо мовою і Листа і всіх творів Чаадаєва, як і розмов тодішньої московської еліти, — була французька).

Думки та ідеї цієї „Оборони безумця” покvapно підхопили одночасно: „західник” А. Герцен і пізніші „народники”...

**

Недавно випущений з дому божевільних видатний англомовний поет Езра Паунд (нар. р. 1885, „такі поети родяться раз на 500 літ”, як писав недавно англійський письменник Р. Дункан) виявив силу характеру неспівмірно більшу за Петра Чаадаєва, бо витримав в ролі ненормального цілих дванадцять літ! І, головне, — не покався, не дивлячись на всі здобутки.. Прогресу.

Дід Охрим Таракуцька

На різні теми

НОТАТКИ НЕ В ТАКТ І БЕЗ ТАКТУ

**

Двоногі істоти самі собі взаємно не вірять, тому в охорону себе від подібних собі пишуть закони, настановляють суддів і катів, організують поліцію, будують в'язниці й у поті обличчя свого наповнюють їх...

Бо кожної хвилини з такої двонової істоти може виплигнути кровожерна бестія, перед якою ніяка тварина не почуває себе в безпеці.

І не страх перед Богом (Ап. Павло „До жидів”, х. 31), а тільки страх саме перед каральною рукою Кесаря стримує 99% двоногих істот від обернення в бестію.

**

Коли мова мовиться про мистецтво, мистців, мистецькі твори, ми неминуче зустрічаємося з тямкою „натхнення”. **Інспіраціо!**

Отже — мистецький твір, це дух, втілений у матеріяльні форми через обмеження його лініями, звуками, барвами в часі й просторі.

Але дух той може бути від Духа Святого, а може бути й од Духа Лукавого.

Чисто формальне мистецтво це мистецтво бездушне. Це так, як спроба на основі аналізу зробити техноземічними засобами в реторті дитину. В висліді Гомункулус, а не дитина, що її за зразок ставив людям Христос.

Посинілий трупик, від якого тхне не Демон, а поготів — не Духом Святим, а задухою смерти. Подібно, як дитина постає в наслідок містерійного злиття в імені Божому двох різних первнів в одне, так і мистецький твір це синтез в імені Божому ірраціонального і раціонального, духового і матеріяльного в гармонійне, нероздільне ціле. Тоді, як створене від і в імені Духа Лукавого це гримаса, карикатура.

Інспірація — велика річ!

Але не транспірація...

Піт є завжди показником роботи, але не завжди творби.

**

Коли ти підчас своєї вечірної розмови (молитви) з Богом чуєш себе в силі скласти Йому подяку за те, що Він був ласкавий дати тобі

міцність, лягти на спочинок трохи ліпшим, як ти устав з ліжка вранці, — день твій проминулий не був змарнований.

**
*

„Розвиток раціоналізму в лоні Католицької Церкви йшов у парі з таким моральним упадком і внутрішнім розвалом її організації, що викликав Реформацію, яка в початку була рухом протесту проти раціональної віри, рухом містиків і фанатиків первісного християнства. Згодом Реформація, вичерпавши своє стихійне хотіння, витворила організацію з далеко більшою перевагою раціоналізму, ніж у відродженій пізніше Католицької Церкви”. (В. Липинський, „Листи”, стр. 123).

Колись давно провідні члени Католицької Церкви, не виключаючи й деяких тогочасних її голів, похворіли на прерізні хвороби кесаревого походження й характеру. І тоді не тільки їхнє слово стало пустоцвітом, якимось шамотінням, звичних слівних формул, але вони самі стали мертвими душами. І лік на ті хвороби, що підточували цілу будову Церкви, винайшов у клявзі Ерфуртського монастиря один чернець, Ордену Августинів. Лік той звався „Реформація”. Коли хворі зажили того ліку, то немов вогонь пронизив їхні істоти і спалив мікроби й ту нечисть, що хвороби ті спричиняли.

І оновилася Католицька Церква!

Але, коли той чернець із реформаторів у протестанти записався й на тому протесті нову церкву збудував, то вона враз почала розпадатися на більші й менші групки.¹⁾

Бо на протесті на Запереченні нічого путнього не збудуєш, а поготів — Церкви.

Протест, що був покладений в основу, чинив і далі як розчин. Так постало багато більш чи менш протестантських „церковок”, що й собі ставили за завдання „реформу” пня, з якого поросли.

Одначе називати церкву за ім'ям „реформатора” чи „протестанта” — це нагадує мені нашу атаманію (махнівці, петлюрівці, волохівці і т. д.), перенесену тільки з військово-політичної царини в релігійну.

**
*

Св. ап. Павло у своєму Листі до Тимофія м. ін. пише:

„Один бо є Бог, і один Посередник між Богом та людьми, — людина Христос Ісус” — (11, 5).

Коли св. Павло каже так про Сина Божого, як я можу наважитися себе називати людиною? Є тільки двонога істота, що в ній закладено з ласки Творця можливість стати людиною.

Але поруч — інша можливість: стати антилюдиною, себто — анти-Христом. Третього не дано!

**
*

Наші дослідники сивої давнини свого народу якось не дооцінюють ролі готів в історії нашого народу.

Фактом є, що співець „Слова про полк Ігорів” згадує в ньому „готських дівчат”. Отже — в народній пам'яті готи аж по кількох сторіччях були ще живі. Це значить, що їх поява й побут (порівнюючи недовгий) в Україні не був якимсь незначним епізодом, щось як хмарка, що насунулася і без сліду зникла... Готи прийшли зі своїх прибалтійських селищ в Україну десь у IV віці. В шостому віці вони прийняли християнство; в VIII віці рештки їх ще жили у Криму, припускають, що вони зискували Тьмутарокань.

Та й характер їх появи був відмінний від усіх тих появ, що приходили з півдня чи зі сходу. Всі південні появи — це Язони в пошуках за золотим руном; ці зайти трималися берегу моря й тільки в силу конечности („руно”) пересувались на суходіл у північному напрямку²⁾. Ці морці не дуже то довіряли безмежному суходолові з його безконечними й небезпечними степами й лісами.

Східні появи — це перекотиполе, що його гнав (хвилями, що підпирали одна одну) вітер Галаду. Вони котилися наосліп світ-за-очі й гинули в боротьбі з суворим (холодним) кліматом, здеятовані боями (з автохтонами), хобрами, тощо.³⁾ — Звичайно це не були цілі племена⁴⁾, а тільки їх менш щасливі частини, що змушувані були за браком своїх пасовиськ шукати нових у незнаній їм чужині, чорні клобуки (караколпаки), прикладом і досі живуть у Середній Азії. Це перекотиполе мало страх перед морем і перед лісом, а тому не наважувалося запускатися за далеко ні на південь ні на північ, а товклося між морем і лісом; будши весь час у русі, вони не могли мати ніяких тривалих зв'язків з автохтонами, які, до речі, ухилили з дороги тих зайд самі на південь чи на

північ. Загально ці зайти полишили по собі спустошення.

Інакше було з готами: вони прийшли в Україну в своєму русі з півночі на південь і пронизали цілу країну. З цього видно, що вони були добре зорганізовані з королем на чолі, були добре ознайомлені з морем і з лісом. Рівно ж з цього видно, що готи до автохтонів ставилися не зле, а це тягло за собою встановлення тісніших зв'язків між автохтонами й ними.

Чи не були вони тим тілом, яке при зануренні його у стоячу воду (при її певній температурі: коло 0) обертає її в тверду кригу?

Інакше — чи не були вони тими попередниками т. зв. варягів, які стали жінцями того жнива, що його насіння кинули готи в родючу Українську Землю і її тодішнім синам і донькам?

В кожному разі АСК(і)ОЛЬД володарив у Кисві до появи там Олега. А саме форма його імені, зокрема закінчення його Ріюльд⁴⁾ (пор. з прізвищем тепер. секретаря ООН або з прізвищем Корценскіюльд), читається воно тепер як „шелльд”.

**
*

Нас захоплюють і зворушують обличчя маллят, бо перед ними ще не відкрилися двері добра й зла.

Крізь ті обличчя дивиться на нас Син Божий. Так само мали б нас захоплювати й зворушувати обличчя старих, коли б ті старці були, „як діти”.

На жаль, старі не стають, як діти, а дитиніють . . . Крізь їх обличчя дивиться на нас іноді Люципер у різних виданнях.

**
*

Коли б маршал Жуков сів на перше місце у Кремлі, це зовсім не виглядало б на появу генерала Бонапарта, як першого консуля, хоч властиво було б певним порушенням „протоколярної” (етикету) традиції.

Бо в Совстах звикли вже, що на першому стільці має щось якби маршал сидіти. справа лише в тому, скільки справді маршальського в тих „перших між дивними” було й є.

Почалося це ще з часів воєнно-войовничого комунізму. Ленін, правда, не мав забаганки в маршали пошитися, однак йому „лаври Міль-

тіяда не давали спати”, тому він завзято студіював твори Клявзевица⁵⁾.

А вже Лейба Бронштайн (Лев Троцький) на цю слизьку стежку пробував ступати. Йосип Сталін так став маршалом, дарма, що маршальство це була чиста „липа”, бо Кацо Сосо (Джугашвілі) ніколи у своєму житті військової служби й не нюхав. Ніколай Булганін був „маршалом” по лінії політичного догляду над армією. „Цивіль” Маленков був спізненным виїмком у лінії, бо її тенденція виразно позначалася в напрямку до військової . . .

І чи не тому Хрущов напередодні зайняття сталінського стільця з’явився перед „народом” у генеральській уніформі?

**
*

По одному боці „любов” до уявного ближчого-дальшого (людство!), що виходить з розпеченого мозку при холодному серці, а тому повна ненависти до наявного ближчого.

По другому — любов до Дальшого-Далекого і водночас безмежно-Ближнього, до Бога, що виходить з горячого серця при холодному спокійному мозку, а тому веде до любови до ближчого, що є ось тут коло мене.

**
*

А все ж у римо-католицтві логічне ratio в більшій пошані, як „амор” (хоч у самій назві Рома захована ця тямка: читай зправа ліворуч!). Тоді, як у православії (справжнім не візантійським і не московським) навпаки.

Св. Микола з Мир Лікійських, св. Франциск з Асизі і св. Тереза з Ліса близькі серцеві православного, як бл. Августин і св. Гнат з Лойоли.

Як є нероздільні Бог (Любов) і Його Слово (Логос) так не повинні бути розділені римо-католицтво і православіє.

Тим то важливий союз тих двох Церков, щоб повність образу Божого була й на землі.

**
*

Доба марксизму конає в delirium-і комунізму. Теоретично комуністи мріяли про зникнення держави й її функції, практично утворили мамутіву подібну державу-молоха, що пожирає власних дітей.

**
*

Безпотомним пережитком доживає віку підтоптана стара дівка — соціал-демократія. Жи-

ве на відсотки з капіталу, придбаного колись. Вона вже втратила охоту до колишніх своїх молодечих вибриків і скоків у гречку, тепер хоче вона, щоб усе на законній основі діялося... Але владу в руках мати вона прагне так само, як і замолоду. Та, щоб до влади дійти, треба людям подобатися. Тому стара дівка чепуриться й багато шмінки вживає, щоб вродливою здаватися, навіть під прихильницею Церкви часом характеризується (Маркс при цьому, мабуть, у гробі переквертається!).

За інерцією вона іноді ще гарчить та зубами клацає, але куснути добре вона вже не може, бо зуби стерла.

**

Жах не в тому, що все якийсь черговий Нерон видряпується на володарський стілець й починає робити несамовиті зарядження-вибрики, а в тому, що все знаходяться тисячі й тисячі креатур, що ті зарядження слухняно і з завзяттям здійснюють у житті.

Коли б не було напоготові отих тисяч, не було б тоді й того, одного, що ми його диктатором, деспотом, чи тираном звемо.

1) З американської інформації для чужини (U. E. — Information Dienst, Bad Gedesberg, 1953). „В Америці ч. 48,8 міль. протестантів, 30,4 міль. католиків і 5 міль. жидів. Протестанти не творять суцільної спільноти, але розпадаються на низку окремих церков і 225 сект. Все ж 11 більших церков і сект охоплюють 3/4 всіх протестантів. До них належать баптисти з 17 міль. членів, лютерани з 4 міль. членів, пресвітеріяни з 3,6 міль., єпископальні з 2,5 міль. членів...”.

2) Сліди в географічних назвах: Симферопіль, Севастопіль, Овідіопіль, Нікопіль, Понтикапея, Фанагорія й інші, а також висунені на північ мінові торговельні пункти: Трипілля (Tegis polis), Златопіль, Богопіль, Ольвіопіль — тощо.

3) З них залишилися хіба ще угри (мадари), але вже в дуже зміненому вигляді, та цигани — в цілковито ще первісному.

4) Ось як половці, або пізніші татари.

5) Цікаво про цьому встановити, якого походження є слово „Калдун”.

6) Цитовані слова взято зі словесного підручника „Історії” Іловайського. Таке там сказано про Алквіяда.

Клявзевіц — німецький генерал, відомий теоретик воєнного мистецтва, був під час французько-російської війни (XIX ст.) на службі в російській армії.

I. В-к

ВІДНОСИНИ УНОРМОВАНО

Серед „подій” в Советській імперії, над якими так багато ворожить поцейбічна преса, чи не найцікавішим є унормування відносин між русскою Православною Церквою і імперською владою. Відносини, що витворилися вже нині між владою і православ'єм московським, на яке не може нарікати російський імперялізм у минулому, не тільки переважні політично, а й ваговиті своїми наслідками, бо в них, мабуть, лежать шляхи майбутнього Росії, а не в лібералізмі режиму, якого виглядають на Заході.

Рік тому, у „Віснику” писалося про симбіоз большевицької влади з церковною, нині вже можна говорити про стабілізацію, чи унормування влади кесаревої і Божої на національно-московській базі. В советській пресі вже майже не знайдете войовничого тону проти „опіюму народу”, яким вважається за Марксом релігія. Лише зрідка комсомольська преса бідкається над тим, що молодь, випадаючи з-під опіки партійного талмуду, потрапляє в обійми релігійних „забобонів”, вінчається в церкві, хрестить дітей, і то досить часто.

Згадуючи про прояви релігійності серед молоді і старшого населення, українська преса по цім боці греблі часто вбачала в тому вияви опозиційності до советської влади, мовляв, безвірницька влада своїм нетолеруванням і тиском на релігійні почування викликатиме протиставлення до себе і невдоволення серед населення. Забувалась при тому роля московського православ'я в історії російської імперії, яке завжди було духовою підвалиною імперськості, спираючись на яку влада консолідувала завойовані області і народи в імперському казані, а москалів привчала бачити в собі (у владі) посланників вищої, неземної сили. Правда, між абсолютизмом і Церквою іноді бували конфлікти, але вони, не зважаючи на свою драматичність, як то було за Івана Грозного з митрополитом Філіпом, чи за Петра, чи за Михайла, були виїнятками, які тільки підтверджували національну прикмету московського православ'я, відданого деспотичній владі.

**

Г. Федотов у своїй праці „Святой Филипп, Митрополит Московский” так характеризує

ставлення московської Церкви до царя і влади: „Добро было во всем царя слушати и дѣло благословляти без разсуждения, и волю его творити и не гнѣвати, где было гнѣвъ царев утोलати и премѣняти на милосердие”. Отже, не розсуждати, не гнѣвати, а лише волю його творити — такі морально-політичні заложення, земне „Символ віри”, витворила русска Православна Церква до влади імперської, „ісповідуючи непостижимі, — як пише советський патріарх Алексій — судьби Божі про Церкву Російську”. А в тих судьбах найголовнішим було об’єднання навколо Москви племен і народів немосковських.

Револуція 1917 р. застала московську Церкву, як знаємо, обезголовленою. Петро I, голячи бороди московському купецтву і боярству, щоб повернути його лицем до Заходу, ліквідував і патріархат — найвищу церковну владу. На місце патріарха введено було Синод, що був під цілковитою опікою „государевого ока” — обер-прокурора Святішого Синоду. Такі взаємини збереглися до кінця монархії.

Відношення большевиків до Церкви мов би відомі — з переслідувань Церкви, заборон релігійних відправ і інших безчинств советської влади. Проте, в своїй боротьбі з Церквою, большевики були немилосердними і послідовними лише щодо національних Церков, але в етнічній Росії, ця боротьба, хоч і не позбавлена драматичности, не зачіпала кореня московського православія. Большевики на початках, хоч і переслідували Церкву, але не чинили перепон до скріплення церковної влади. Церковний Собор, що зібрався в серпні 1917 р., закінчив своє діяння вже при большевиках. На Соборі стояло питання про відновлення патріархату. Під звуки гарматних канонад, 21 листопада, Собор інтронізував патріарха Тихона. В царських палатах змінялася імперська варта, а в Кремлі, в Успенському Соборі, де висвячувалися російські патріархи раніше і коронувалися імператори, відтворено патріаршу владу — духову підпору імперії. Відновлення патріархату стало базою нормалізації відносин між русскою Православною Церквою і советською владою.

В своєму заповіті патріарх визначив чітку державницьку лінію для віруючих, а тим більше їхніх пастирів, до безвірницької влади так: „В роки горожанської війни волею Божою, без

якої в світі нічого не робиться, на чолі російської держави стала советська влада, яка прийняла на себе тяжкі обов’язки ліквідації наслідків війни і страшного голоду. Не прогрішаючи проти нашої віри і Церкви, не допускаючи жадних поступок і компромісів в царині віри, ми повинні бути щирими до советської влади і працювати для загального добра, засуджуючи всяку агітацію — видиму і таємну — проти нового державного ладу”.

Не тільки про лояльність до влади, як бачимо, мовить патріарх, але про цілковиту вірність їй і відданість, про гармонійну співпрацю з нею в ім’я державних інтересів. Від того заповіту русска Церква на протязі 40 років не відступала, а вірно виконувала його, нахилиючи до того вірних. Після смерти Тихона патріарший містоблюститель Сергій ревно продовжує курс, започаткований попередником. „Всякий удар, скерований на Союз, чи то війна, бойкот, чи якесь суспільне лихо, або убивство з-за рогу, приймаємо ми, як удар, скерований на нас. Ми пам’ятаємо свій обов’язок (долг) бути громадянами Союзу не з-за страху, але й по совості, як учив нас апостол” („Послання” 16/19 липня 1927 р.). Тут зв’язок з владою зміцнено. Уряд, хоч ще й не відмовився тоді від зневаги Церкви, але належно оцінив вірність патріаршу до держави, та й було за що. Адже Церква через своїх керівників, посилаючись на апостолів, обдарованих Божою благодаттю, зобов’язувала не тільки підкорятись владі, але й боронити її, приймаючи її труднощі, як свої. Ідеологічні засади діяльності окреслено ясно і вичерпно, а незабаром прийшла й практика, чи реалізація їх.

**

Під час 2-ої Світової війни Церква збирає кошти на оборону і закликає духівництво світу до збірок, а на зібрані гроші будує літаки, танки тощо. Симбіоз перейшов в гармонійну співпрацю. І, коли 1943 р. представники Церкви звернулися до Сталіна за дозволом скликати Собор для обрання нового патріарха (Тихон помер), то диктатор поставився до того дуже прихильно, заявивши, що з боку уряду не буде жадних перепон. В плянах імперської політики бракувало большевикам так конечного і важливого чинника, яким було мос-

ковське православіє. Диктатор бачив це, розумів, тому й „благословив” скликання Собору для обрання патріярха. Інакше поступив останній монарх. На початку ХХ століття теж були спроби відтворити патріярхат в Росії, але Микола II, за якого монархію потрясали національні землетруси, відмовив у 1907 р. скликати Собор. „Залишаю за собою право, відповів він представникам Церкви, за звичаєм візантійських імператорів, скликати Собор, коли вважатиму це благовременим”. Червоний цар відновленої імперії не тільки не відмовив, а й поміг в організації Собору. На третій день після звернення до нього, 8-го вересня 1943 р., в Москві розпочав діяння Церковний Собор, на якому інтронізовано патріярха Сергія. За нього діяльність Церкви настільки поширилась, що виникла потреба координувати її з імперською владою. При Раді міністрів створено окреме міністерство в церковних справах для узгодження діяльності Церкви і уряду.

Після смерті Сергія, в 1945 р. відбувся третій з черги за большевиків церковний Собор, на якому інтронізовано патріярхом Алексія. Цей Собор різнився від попередніх двох не тільки величавістю і пишнотою своєю, а й засягом діяльності. На Соборі були заступлені 6 Патріярхів „братніх Церков” з численними делегаціями та кільканадцять єпископів, а всіх делегатів було 204. Ішлося бо про політику світового масштабу, а не лише внутріімперську. І мав рацію Алексій — тоді ще патріярший містоблюститель, коли на відкритті Собору заявив, що „вперше в історії нашої Церкви в Москві зібралися одночасно представники восьми Автокефальних Церков”. Хоч Собор і не названо Вселенським, але змістом своєї діяльності, він скидався на такий, а пишноти і урочистості, яких йому було надано, мали в моральному сенсі надати йому вселенського характеру.

Представники рускої Церкви знали як ще недавно ставилася до релігії большевицька влада, але, як державники, вони бачили і розуміли, що влада їх потребує в своїй інвазії на вільний світ, потребувала їх і в імперії. Тому і пішли на те, щоб православним хрестом підтримати сатанинську політику кремлівської диктатури. Представник совєтського уряду, Г. Г. Карпов, вітаючи обраного патріярха Алек-

сія, говорив „про вірний, ясний і простий шлях, на якому стоїть Церква. Уряд і народ це розуміють і з глибоким зрозумінням ставляться до всієї діяльності Православної Рускої Церкви”. А в листопаді 1944 р. той же Карпов підкреслив єпископам Собору, що взаємини, які витворилися між Церквою і державою, не є ані не несподіваними, ані не тимчасовими, а тим більше не є тактикою, „вони випливають з конституції ССРСР і одобрені урядом за ставлення Церкви до совєтського уряду”.

**
*

Оминаємо розважань і аналізи — чому так поступила безвірницька влада і чому пішла на союз з нею Церква. Головним було те, що церковна і світська влада однаково вичули і зрозуміли вигоди і користі від такої нормалізації в гармонійній співпраці для держави — імперії. З Марксом наступ большевицької Росії на Схід, який тоді вже напевно було заплановано, не мав би того успіху, що з хрестом. Заслонюючись ним, Кремль улегшив собі шлях і для консолідації слов'янських народів „в союзі мира, який здавна єднав слов'янські народи, в історичних судьбах яких багато спільного”, як не раз повторював теперішній патріярх Алексій, подорожуючи серед слов'ян і на Сході. Очевидно, мається на увазі спільність з Росією.

Большевики, не в тім'я биті, знали, що потрібно, аби Церква дала найбільше для держави — кадри. Вісім духовних семінарій щороку випускають сотні священників для імперії, а дві духовні академії — в Москві і Ленінграді — готують вище духівництво так, як вимагає державницьке раціо. Патріярх Московський і всея Русі — Алексій — вимагає від кадрів „молитви і подвигу, бо народ, каже він, може простити багато слабостей пастиреві, але не простить йому „невіри, або недбалого, зовнішнього, формального виконання своїх обов'язків”. А обов'язки зводяться до того, щоб при допомозі „молитви і подвигів” зміцнити Росію. Служіння Богові стало невід'ємним від служіння державі. Очевидно, що серед них є „око і вуха государеві”, а хіба в дореволюційній Церкві того не було? Держава це добре розуміє і відповідно підтримує.

На дипломатичних прийняттях, що мають актуальне значення в зовнішній політиці, обов'язково присутній представник патріархії. Перед світом, головню, східних країн, за „визволення” яких веде змаг Росія, цим підкреслюється єдність духової і світської влади в імперії, що для Сходу має велике значення. Церква ж своїми молитвами скріплює владу імперії, впоюючи вірним у всьому слухати її, і влада належно це оцінює. Як переповідає, в своїй цікавій книжці „Росія переодягнена в ССРСР” княгиня з роду З. Шаховська, заробітна платня священика московської патріархії така сама, як і професора університету (коло 7 000 карб. місячно). Хта зна чи мали священики таку винагороду і за царату. На думку Шаховської, віруючі християни легше і спокійніше переносять всі труднощі життя під советською владою. А це їй потрібно, бо головним в усіх методах і способах, що їх стосувала і стосує імперська влада до підлеглих, є викликати покірливість, терпеливість до існуючого ладу.

Коли розглядати теперішні відносини між владою і сучасною Церквою, треба признати, що уряд унормуванням тих відносин досягнув багато, а найголовніше, що відтворено духові підвалини імперського стану. „Коли б дійшло до міжнароднього збройного конфлікту, або заворушень в країні, — пише З. Шаховська, звичайно, не віруючі москалі („руські люди”) дадуть сигнал до повстання. Можна сказати, що коли б все населення ССРСР стало віруючим, ЦК комуністичної партії міг би спати спокійно”. Як би не ставитися до висновку Шаховської, безспірним є, що опертя влади на казньонне православ'є є важливим етапом в імперській політиці большевиків. Вони знають, що для розвалу старої імперії треба було захитати віру, прищепити безвір'я, нігілізм, тому в критичній ситуації, в якій перебуває нині імперія, думають, спираючись на релігію і московську Церкву, затримати імперію від розвалу. Політика імперська повернула цілковито на шляхи цезаро-папізму. Як не згадати Блока, що в своїй поемі „Дванадцять” подав розбійників, які ідуть державним кроком, а спереду їх — Ісус Христос.

І того вже не ховається в партійній пресі. Орган ЦК партії „Комуніст” ч. 5 за квітень ц. р., в статті про книжку Є. Ярославського,

признає, що активну пропаганду релігії ведуть і церковні організації, хоч розмах тієї діяльності ще не такий, як була за царської Росії, але їй „підпадає молодь і діти”. Ствердивши це, орган ЦК не закликає до відкритої боротьби з релігією, а знаходить об'єктивні причини для виправдання пожвавлення релігійних вірувань. До них зачисляє війну з її лихами і стражданнями людей, які в труднощах війни шукали втіхи у молитві; негативні вияви соціалістичного ладу теж сприяли і сприяють посиленню релігійних почувань, даючи ґрунт для релігійних проповідей. Хоч офіціоз партії ще говорить про антирелігійну пропаганду, але на лагідних нотах. Найголовнішим в тих нотах є визнання партії, що „в конкретному змісті релігійної ідеології і, особливо, у формах її вияву, наступили значні зміни”. Ідеологи русского православ'я намагаються „примирити релігію з наукою” — стверджує „Комуніст”.

Влада не протиставиться тому, а остерігає свій апарат від „адміністративного тиску, як закриття церков проти волі віруючих, або брутальних випадів проти переконань віруючих”. Ідилічно виглядають унормовані відносини московського православ'я з безвірницькою імперською владою! Ще трохи і патріархат, коли це стане потрібним і політично доцільним, подасть ідеал земного царя за Максимом Греком: „Царь є образ живий і видимий Царя Небесного” . . .

Без абсолютного володаря, імперія не може існувати, скільки б не затуманювали голови ворожбити про еволюцію большевизму. Не є сутнім, як він буде зватися — першим секретарем, чи диктатором, чи імператором, істотним є, що московська Церква його приймає і по-благословить, коли прийде час.

Від Редації. Коли стаття була набрана, московська преса („Ізвестія” за 11. травня і „Правда” за 18. травня) повідомила, що в столиці московського царства організовано ще один ювілей — 40-ліття патріархату Русської Православної Церкви. Ювілей запізнився, бо його належало б організувати торік, бо ж в листопаді 1917 року, за большевиків, інтронізовано патріарха Тихона для обезголовленої московської церкви. Запізнився, але зробили. Значить дуже важна то річ для них. Як повідомляє московська преса до Москви з'їхались делегації таких церков: Константинопольської Православної під проводом архієпископа Атенагора, патріарх александрівський — Христофор, антиохійський

Поль Половецький

ВІД „СОБАЧОГО ОСТРОВА” ДО „НА ВЕРШИНАХ”

Думи мої, думи мої,
Лихо мені з вами...

Т. Шевченко

Чималенько тих дум накопичилося за ці останні вісім років, коли ми почали дошукуватися на чужині причини до нашої „Розритої Могили” двадцятого сторіччя. Не перерахувати їх... Не розповісти...

„Ми наш, ми новий мір построім”... Ці слова з „Інтернаціоналу” — московсько-большевицького гимну — породжували в нас немало дум і наводили нас завжди на одно й те ж питання: чий же це „наш”?.. Яким він має бути?.. Творці гимну й послідовники знали відповідь на це питання. Маса — не знали. Інакше „Кривавий танець диявола”, в Києві 8—10 лютого 1918 р., не трапився б.

Отже Київ став червоним від тої муравйовської „купелі”, що цілком відповідало зведенню Скрипника, посланого ним Ленінові про зайняття Києва, в якому він гордо хвалився: „Київ — наш!.. Київ став Червоним Києвом” („Правда” за 10 лютого 1918 р.).

Весь світ знав про ту початкову „купіль”, вчинену большевицькою Москвою і... мовчки „прийняв до відома”... Подібні ж „купелі” дали послідували по всіх містах „окраїн” б. російської імперії, і особливо — в Сибіру та на Уралі, де большевики тисячами масакрували

Александр III, вірменський — Католікос Мелхісадек, сербський єпископ — Йоан, румунський патріарх — Юстиніан, болгарський патріарх — Кирило, грецький митрополит — Яків, альбанський митрополит Паїссій, польський митрополит — Макарій, чеський митрополит — Іван і фінляндський єпископ — Павло. Збір був, як бачимо, величавий і церковно-політичний. А від України не було нікого, хоч вона й „суверенна”. Тим, як говорять і думають, що війну проти України Москва проводить тільки на колхозних полях, це треба затямити. Цікаво й друге, що цей з'їзд відбувся разом із з'їздом комуністичних партій, якими опікується Москва.

Після підписання декларації про мир, ну й, звичайно, проти війни атомовою зброєю, московського патріарха Алексея і митрополита Николая прийняв імперський бос Нікіта Хрущов і повідомлення про це подано в „Правді” на першій сторінці.

аристократію, інтелігенцію та бувших офіцерів царської армії, у зв'язку з просуванням армії Колчака.

Як почазують історичні джерела, Колчак (республіканець з переконань) ніколи не був політиком — лише вояком. Він довго відмовлявся очолити Військове Міністерство Омської Директорії, а пізніше — стати Верховним Правителем Росії. Він знав, яке то важке й відповідале завдання... Але всі умовляли його, прохали його очолити антибольшевицький рух, а найдужче, звісно, прохали його антантівські представництва в Росії. Всі вони обіцяли йому підтримку і негайне визнання де-факто, а далі — і де-юре. І він, скріпивши серце, нарешті, погодився... Повірив... Чекав... Але дуже швидко переконався, що з ним вели нечесну гру. Як тільки фронт став наближатися до Москви, заокеанські „Друзі борців за свободу Росії”, чи то, як тепер їх звуть, „інтернаціонально-комуністичний кагал”, перелякався того успіху Колчака і вони на всі лади стали тиснути на „Велику трійку”, що зібралася у Версалі „краяти ” світ. Наслідки того тиску виявилися дуже швидко: Найвища Військова Рада Ліги Націй (тоді в зародженні), в лютому місяці 1919 р. шле телеграму в Омськ і Москву з пропозицією: „негайно припинити військові дії і вислати представництва до „Собачого Острова” на мирну конференцію”.

Колчак і його міністри не вірили своїм очам, читаючи цю телеграму. Вони не могли уявити, як то могло вкладатися в головах „пославших”, „щоб вояк і бандит сиділи за одним столом та ще й потискували один одному руки”. Але факт — був фактом... Для Колчака стало зрозумілим, що Ліга Націй бере большевиків під свою опіку... Офіцерство Колчака було глибоко шоковане, пригноблене. І їх настрій та переживання незабаром перекинулися й на фронт. Відступ, що розпочався згодом по всьому фронту, перетворився в панічну втечу, яка закінчилася повним розгромом і розстрілом Колчака.

Так закінчилася спроба військових кіл Антанти (а не „краячів” світу), придушити боль-

шевицьку революцію, яку вони вважали „чужою”, що несе загибель для всього людства.

Чи так це, чи ні?.. Чим можна підтвердити, що вони знали вже в той час дійсну суть і природу большевизму?.. Так, вони знали... Документальна „Біла Книга” англійського уряду під заголовком „Russia No. 1 (1919) — A collection of Reports on Bolshevism in Russia, Presented to Parliament by Command of His Majesty. April 1919”, красномовно дає відповідь на це питання.

Але серед тих документів є один документ, що відрізняється від інших своєю глибиною і пророчим передбаченням. Це є звіт про Підерляндського міністра в Петрограді п. Одендайка, що заступав також інтереси англійського уряду у зв'язку з ліквідацією англійської амбасади в Росії. Цей рапорт, датований 6 вересня 1919 р., вміщений в „Білій Книзі” під числом 6. Він дуже довгий... Тому подамо лише найважливішу його частину:

„Небезпека тепер така велика, що я вважаю за мій обов'язок звернути увагу англійського й інших урядів на факт, що якщо большевизмові не буде покладений кінець відразу, цивілізація всього світу буде zagrożена. Це не є перебільшення, а твереза оцінка справи. Я вважаю, що негайне придушення большевизму для світу є найважливіша проблема, навіть не виключаючи війни, що ще лютує, і якщо, як вже було сказано, большевизм не буде негайно знищений в зародкові, то він розпросториться в одній чи іншій формі по всій Європі і по всьому світові тому, що він є організований і керується жидами, що не мають державности, і для яких єдина ціль є зруйнувати існуючий лад для досягнення своєї мети. Єдиний спосіб, в який ця небезпека може бути усунена, це — колективна акція всіх держав. Я благаю передати повністю цей рапорт шифрованою телеграмою, як найшвидше, до англійського міністерства закордонних справ, з огляду на його важливість”.

Цей рапорт був одержаний Белфуром 18 вересня, а опублікований у „Білій Книзі” аж у квітні 1919 р., тобто — після шестимісячного зволікання і після того, коли „гешефт” із „Собачим островом” вже був зроблений „краячками”. Більше того — „Біла Книга” була видана лише в кількох примірниках, отже — вона була недоступна для публіки. А „скорочене видання”, що згодом появилось на ринку під тим же заголовком, уже не мало вище цитованих нами рядків. Ким, як і чому був „кастрований” пророчий рапорт Одендайка для світу лишається таємницею до сьогоднішнього дня.

(У Конгресовій бібліотеці Америки мається первісний примірник „Білої Книги”, тобто — не цензурований).

Те що міністер Одендайк висловив 40 років тому, найбільший опортуніст світу Вінстон Черчіль повторив у 1949 р., після шестирічного „братання і цілування” з Сталіном, в ось таких словах: „Задушення большевизму при його народженні було б невимовною благодаттю для людського роду”.

„Пророк”... нарешті збагнув!.. Для світу було б, однак, важливіше почути від містера Черчіля правдиву історію цензурування того рапорту. Ми певні, що він знає, бо він був тоді міністром війни і авіації, тобто — очолював Військове Міністерство, за спеціальною ухвалою якого була опублікована „Біла Книга”, як то говорить нотатка на титульній сторінці її. Ніхто не знав краще большевизму, як Черчіль. Ніхто не вилив більше „похвал” на адресу большевиків в часі 1918—1939 рр., як Черчіль. І в той же час — ніхто вище не здіймав Сталіна до небес, і ніхто не вилив більше славословій большевикам, після 1939 р., як той же самий Черчіль. Отже — Черчіль був одним з будівничих „дороги від Собачого Острова до Вершин Женеви”. Що це дійсно так — найкраще посвідчать кілька цитат з його мемуарів: „Не буде перебільшенням, чи квітчастим компліментом, коли я скажу, що ми розглядаємо життя маршала Сталіна, як найдорогоцінніше для надій і сердець всіх нас... Я щиро надіюся, що маршал буде збережений для народу Советського Союзу і pomoже всім нам рухатися вперед до менш нещасливих днів, ніж ті, що ми недавно перейшли. Я іду в цьому світі з більшою відвагою і надією, коли я знаходжуся у відносинах дружби й інтимности з цією великою людиною, слава про яку розійшлася не тільки в Росії, а й по всьому світові... Я сказав (Сталінові), що моя політика зводилася до прийняття Росії, як великої потуги на морі. Я хотів би бачити російські кораблі плаваючими по океанах світу...”

Гадаємо, що цих цитат досить для того, щоб послати поздоровлення Черчілеві: його бажання здійснені на 100%. Кораблі й підводні човни СРСР борознять води океанів і щоденно показуються, на радість Черчілеві, в терито-

П. Шандрук

ВИЗВОЛЬНІ РУХИ — НАЙСИЛЬНІША ЗБРОЯ СВОБОДИ

(Передрук застережений)

1. Політична сила ССРСР

Видається слушним твердження, що Західний Світ нарешті зрозумів і належно оцінив небезпеку московського імперіялізму, який виразно виявляє свою агресивність в червоній тепер шаті.

Однак же ще й досі певні політичні та громадські кола в ЗДА вірять у можливість спів-

рйальних навіть водах Англії й Америки. Ще не забута також „історія” з нурцем Кребом...

Rule, Britatania! Britania rule the waves!
Briton never shall be slaves!

О, які ж далекі писання цього великого державного мужа (?) в порівнянні з традиційними словами Джеймса Томсона!.. Черчіль, очевидно, і сам це знає. Тому, власне, він не захотів бути „президентом по ліквідації британської імперії” — за влучним виразом критика „Тайму” — і кінець своєї „Історії англомовних народів” обмежив англо-бурською війною, в якій він, тоді гусарський офіцер, був полонений бурами”.

Зробимо резюме: від Собачого Острова до Женеві шлях, приблизно, дві тисячі кілометрів. Ця віддаль пройдена за 38 років, тобто — з пересічною швидкістю шість метрів на годину. Така мала швидкість руху може бути пояснена тільки застосуванням відомої лєнінської тактики руху — „Крок вперед — два кроки назад”. Ця діалектична метода руху виявилася для большевиків певною і вірною: вона вивела їх на вершини слави... дякуючи Черчїлевї та іншим великим опортунїстам великої доби.

Шкода, що через похилий вік містера Черчїля йому не доведеться, мабуть, слухати гимн в іншій, трошки перефразованій редакції:

Rule, Sovdepia! Sovdepia rule the waves!
Britons ready to be your slaves!

Це — не є виключене... Не один лорд уже висловив свій погляд з приводу можливої окупації островів Советами.

життя і коляборації з московськими червоними імперіялістами. Навіть коли б большевики й пішли в своїх добре продуманих тактичних посуненнях на коляборацію, то вона може бути лише тимчасовою, кон’юктуральною. Бо згідно з комуністичною доктриною, якої большевики не задумують зрікатися, соціяльна перебудова світу на ними інтерпретованій соціялістичній базі може бути переведена, з огляду на опір вільного світу, лише силою. Ту тезу стосується однаково в зовнішній і внутрішній політиці червоного імперіялізму. Її зовнішні прояви мають базу на внутрішній політиці ССРСР, що в своїх неприхованих замірах спірається на безкомпромісовім пануванні партії, на безкомпромісовім підпорядкуванні їй всіх інтересів своєї людности.

В цьому не треба шукати догматичних правд, лише необхідно ясно бачити методи діянннн. Мабуть теж слушним буде припущенннн, що методи дії сучасного московського диктатора М. Хрущова (Нїкіта Хрущов) є далеко більше небезпечні для вільного світу, як аморальні філософування В. Ленїна чи брутальні санкції Й. Сталїна. Хрущов їде по лїнії психологічного опанування мас ССРСР методою економічних і адміністративних концесій для людности, що в умовинах її дотеперїшнього життя підносить його особистий авторитет, а навїть будує елементи довїр’я до нього. І це є його силою. А з огляду на те, що він не тїльки не виявляє інтенції до змїни якщо не світоглядових позицій — практичних метод в ширенні комунїзму в свїті, він може розраховувати на повну підтримку партії й не тїльки не боятися хоч би пасивного резистансу росїян. Отже, большевики не мають найменших підстав побоюватися того, що на вигляд хвиляста політика послабить партїю, навпаки, сучасна політика Хрущова змїцнює її.

В кожнім випадку як не було можливостей для поваленнннн або підваженнннн большевїзму (режиму) в ССРСР під сталїнським терором, так

не видно їх за Хрущова. Треба б отже ясно розуміти, що в перспективі навіть дальшого майбутнього нема виглядів на припинення московським більшовизмом його безоглядного поборовання вільного світу і на припинення спроб запровадження в нім своєї деспотичної, віками випробуваної системи.

Ми, так як зрештою цілий світ, хочемо повалення більшовизму як перешкоди на дорозі до нашої державности — але як? Або, інакше кажучи, чим ми могли б допомогти знищенню більшовизму? В сучасній хвилині мабуть ходило б про допомогу політичну. Але для того треба б було усталити перш за все нашу внутрішню політичну доктрину на еміграції та зробити її обов'язково-спільною для всіх еміграційних середовищ.

Не тільки її не маємо, але ще й досі не стоїмо навіть перед візією такої доктрини. Крім хіба деяких публіцистичних виявів теоретичних побажань, що для реалізації розбиваються об тверді скелі непорушних догм в конструкції й діяльності наших політичних організацій чи партій. І чи тільки йде про ідеологічні настановлення — та ж у великій мірі особисті амбіції та різного порядку непорушні особисті інтереси є не меншою перешкодою в уодностайненні проблем, скупченні сил та використанні засобів.

Що ж могло б бути ідеологічно найбільше відповідним для української еміграційної діаспори в створенні атракційної для себе та імпонуєчої назовні політичної сили? Мабуть з огляду на минулий досвід там і тут в теперішнім стані найбільше доцільним було б зосередження нашої політичної еміграції навколо ідеї українського націоналізму. Соціалізм не може мати підтримки в українських масах, які щоденно досвідчують на собі практичних метод соціалізму, овіяного духом московського тоталітарного імперіалізму для зовнішніх і внутрішніх цілей. І через те в масах в безпосередній реакції саме слово „соціалізм” викликає дух спротиву.

Коли ж взяти під увагу, що Захід не виявляє, на жаль, своєї твердої рішучої постави до політики СРСР і не стосує сили для повалення більшовизму — отої примари, роз'їдаючої та руйнуючої всі духові та матеріальні вартости, здобуті зусиллями людства, то треба

ясно розуміти, що нема найменших перешкод ззовні до розвитку більшовизму.

Зовнішні успіхи більшовиків до якоїсь міри скріпляють імперію в середині. Зараз мов би не видно позначок того, щоб московська збройна сила не пішла по лінії політичних замірів комунізму. Приклад з марш. Жуковим є безапеляційним доказом того. Треба теж припускати, що навчена досвідом 2-гої світової війни, коли мільйонові маси червоних вояків піддавалися німцям, комуністична партія приготувала відповідні запобіжні зарядження, щоб не допустити повторення такого явища на випадок нової війни.

2. Зовнішні вияви сили СРСР

Першим таким виявом треба б рахувати пропагандивне значення так званих „розмов на найвищій щаблі”, що не дали ніякого результату в минулому і, звичайно, не дадуть в майбутньому. Такі розмови свідчать лише про те, що Захід в своїй політичній слабості є готовий на все, щоб відсунути далі примару війни. А тимчасом через такі конференції більшовики виграють свої карти — показують свою силу, бо все відбувається згідно з їхніми інтересами.

Більш реальними виявами політичної сили більшовиків є інспірування „гарячих і холодних війн”. Війна в Альжирі є явищем впрост незрозумілим, щонайменше дискваліфікуючим і дискредитуєчим Францію: понад 500.000 французьких вояків не можуть дати собі ради з 25.000 альжирських повстанців, хочби яку вони мали широку безпосередню і посередню допомогу ззовні. Війна в Індонезії виникла проти пробільшевицького уряду Сукарна, що має теж широку підтримку Москви. Війна на Кубі відповідає плянам більшовиків — кожне заворушення лежить в їхньому інтересі. Середній і Близький Схід є тереном спеціального заінтересування Москви. Можна сподіватися, що там незабаром прийде за її допомогою до гарячої війни. Під час недавньої візити в Венгрії Хрущов голосно заявив, що „Москва без вагання прийде з допомогою всіми своїми силами кожній комуністичній країні, де західні капіталісти будуть всовувати своє свиняче рило” (pake their pig's snouts in to our socialist garden). У Східній Німеччині в горах Гарцу більшовики будують пляцдарм для далекосяжних ракет.

СССР уділює без політичних концесій (!) фінансових допомог Афганістанові, Індії, Сирії, Єгиптові, Єменові, Ггані і т. д. і висилає туди сотки своїх фахових (!) місій. А водночас, коли світ стоїть перед реальною загрозою знищення і повалення всіх прав людини та народів, в Лондоні відбувається „проща миру” (peace pilgrimage).

3. Сила і слабкість ЗДА

В сучасній хвилині власна і безпосередня потенція ЗДА забезпечує світ перед неспровокованим нападом червоного імперіялізму. Та потенціальна сила ЗДА полягає в посіданні нуклеарної зброї та у великим економічним потенціалі країни.

Але розмір збройної сили СССР з конвенціональним узброєнням 5-6 разів перевищує збройну силу ЗДА.

Видається, що використання ЗДА переваги в нуклеарній зброї є дуже проблематичне. Технічні можливості превентивної ліквідації комуністичної небезпеки за допомогою нуклеарної зброї існують ще зараз. Але на таку акцію нема ані морального, ані політичного покриття, ані навіть раціонального. Цілий світ осудив би цей акт, а його наслідки напевно були б згубні під оглядом біологічним і для людности самих ЗДА.

А крім того в недалекій будуччині СССР дорівняє ЗДА під поглядом сили в нуклеарній зброї й тоді наступить „нуклеарний імпас”, себто мовчазна згода противників не уживати тієї зброї. Так було з газами під час 2. Світової війни. Змагання Заходу зі Сходом в таких умовах може збуджувати неспокій. Бо тоді СССР буде говорити „диктаторською мовою”.

Повстає питання де є границя виробу нуклеарної зброї, на яку марнується в апокаліптичній мірі засоби та енергію. Чи існують можливості безперечно її переховання, чи не стоїть світ перед проблемою потреби вже знищення існуючих запасів її з огляду на конечність застосування при дальшій виробі нових технологічних конструкцій! Світ виразно йде до матеріальної руїни замість того, щоб тими технічними можливостями прислужитися добробутові людськості.

Є всі підстави до припущення, що червоний генеральний штаб прекрасно здає собі справу

з такої ситуації. За його інспірацією комуністична верхівка не дасться втягнути в „гарячу розв'язку” до відповідного часу, коли вже СССР осягне свої цілі або без війни, або в переможній війні без уживання нуклеарної зброї для чого посідає і посідатиме передумови.

4. Слабкість СССР

З огляду на те, що всі продукційні сили і потенціальні можливості большевики використовують для тяжкої індустрії (збройне поготівля), населення є позбавлене самих примітивних засобів до життя. Так тягнеться 40 літ, але в напівголоднім існуванні советська людина мовчить, бо боїться не то діяти, але навіть говорити. Голодна людина не має сили, щоб дати повну продуктивність праці — в цьому теж підстава слабости СССР.

Порівняння:

Населення в ЗДА — 170 млн., в СССР — 210 млн.; Робітників у продукції в ЗДА — 66 млн., в СССР — 110 млн.; Фармерських робітників в ЗДА — 6 млн., в СССР — 60 млн.; Землі в обробці в ЗДА — 260 млн. акр., в СССР — 500 млн. акр.

Уряд ЗДА не знає що робити з надвишкою продукції, в СССР бракує харчів. То є одна з важливих слабостей СССР, можлива до використання в політичній, відповідно зорганізованій акції. Існують подібні слабкі сторони СССР в інших галузях промисловости.

На наступному місці можна б поставити слабости так би мовити мілітарного порядку: сітка і транспорт в засобах. Чи може бути та слабкість СССР відповідно використана? Все залежатиме від того, як швидко Захід буде готовий до стратегічного поготівля в Європі, на Близькім і Середнім Сході — ті простори, так видається, є найбільше дозрілими до змагання й можуть бути Ахилевою п'ятою СССР при відповідним стратегічним поготівлі Заходу. Бо в засаді всі стратегічні елементи в концепції війни на кожному можливим фронті східної гемісфери сприяють СССР.

Але найголовнішою слабкістю СССР — політичною і мілітарною — є проблема підбитих Москвою народів: Українців 40 млн.; Поляків 28 млн.; Німців 17 млн.; Козаків 16 млн.; Чехо-Словаків 12 млн.; Венгрів 10 млн.; Румунів 16 млн.; Кавказька Конфедерація 9 млн.; Болгарів

політичне, підготовка мілітарна не можуть бу-

ти перманентними.

Людякість любить спокій, але людська історія не є палифісткою — історичні процеси охоче послуговуються інструментом війни. І до такої необхідності належить бути готовим, а готовість полягає в тім, щоб не занедавати най-меншої можливості для забезпечення собі переваги над ворогом, в нашії епоєі над ворогом цілого людства. Всі найближчі союзники ЗЛА боються війни, здається готові посвятити на-віль чесьть за свій спокій, який зрештою мо-жуть мати лише сьогодні. В своїй короткозо-рості вони за ефемеричними купшами не бачать пригноу в силі темного лісу.

Ми, що тут говоримо в імені десятих тисяч наших братів-воєків, війни не боїмося, ми є завжди готові до офіри за національні ідеали наших старих країв, ми хочемо всіми нашими силами помогти тим нашим новим Батьківщи-нам, де ми знайшли притулок і можливість спокійно жити.

Ми ще хочемо сказати, що жадна людина з наших народів, якщо не є зацікавлена го-ловним чином матеріально в існуванні кому-нізму, ніколи не погодиться заглипитися під московською рукою, під московським імперія-лізмом навіть в його демократичній формі. Уявлені народи знають що то є московський, хочи про-форма і демократичний імперіалізм. В історії ніколи не піде назад. А розрахунки на переустрій СССР при оперті на ній лібе-ральні сили московської політичної емітрації, є для уявлених народів не до прийняття. В своїй часі грузинський патріот М. О. Кедія ска-зав у вічі А. Власову, що він воліє мати перед очима Сталіна, як за спиною Власова — ад-жеж А. Власов голосив політику „увільнення народів Росії від більшевизького панування”. Старші воєки, що репрезентують волюву си-лу емітраційного воєцтва, можуть в короткім часі відійти з цього світу. А вони все ж мають деякий досвід у боротьбі проти більшевизької спеціяльно. Тим більше тої є їхнім обов'язком підготовити собі таких наступників, які з не-меншою вірою і не меншим запалом, і з пере-даним тим наступникам, хоч і скромним досві-дом, пішли б безкомпромисово нашою дорогою. На жаль, не видно заходів, щоб старші воє-ки могли виконати той свій великий обов'язок.

7 млн.; Прибалтійців 6 млн.; Туркестанців 9 млн. білорусів біля 5 млн. Разом понад 170 млн.

Всі ті народи на просторі в понад 4.000.000 кв. км. мали свої власні держави і, як добре відомо, ніколи не погодилися і напевно ніколи не погодяться на добровільну інкорпорацію в складі СССР. Вони не припинили боротьби за свою державну незалежність до останнього ча-су, мимо всіх денационалізаційних, а навіть де-популяційних, на страшнім терорі опертих, за-ходів Москви. Ті народи, включаючи й їхні збройні сили, чи у випадку екстериторіально-го втілення воєків тих нації до шерств мос-ковської червоної збройної сили, чи на випа-док війни при створенні Заходом, а в першій мірі ЗЛА декларативних політичних обставин, будуть великим ослабленням СССР, а в даль-шій кориснім розвою події реальним зміц-ненням сили Заходу й через те можуть не-гативно заважити на офензивних чи дефензив-них можливостях червоного імперіалізму.

5. Політична сила емітраційної діаспори уявлених Московію народів

Атракцією для всіх уявлених Московію на-родів та стимулом національного ентузіазму серед воєків тих народів в складі червоної ар-мії було б фактичне залучення у відповіднім моменті національних лєтлонів, зорганізованих на заході. Перша, а особливо друга світова війни дали яскраві докази прагнення підсовет-ських народів активно включитися в боротьбу за власну державну незалежність проти зне-навидженої Москви: Польські Збройні Сили по-боці Алянтив; Українська Національна Армія, Козацький Корпус, Балтійські, Білоруський, Туркестанський, Кавказький та ін. Лєтони під контролею німців (до іншого виходу не було, але всі вони в жадній мірі не мали проміщч-кого наставлення). Але треба пам'ятати, що політика Літтера не може бути взором.

Коли ступіним буде припущення, що віна все ж буде єдиним в сучаснім світовім напру-женні розв'язанням, то не можна змайоризу-вати справу залучення таких лєтлонів. Зви-чайно, воєки інших національностей, що знай-шли притулок на заході, часно виконують свій обов'язок, як громадяни прибраної Батьківщини. А вважається, що зудару не уникнути, якщо Захід не скапітулює перед СССР. Напруження

Федір Одрач

ПАНСЬКЕ МАЙНО — НАЙБІДНІШИМ!

(Уривок з роману „Серед боліт”)

За селом, на пригірку, в осінній мжичці бовванів величезний панський дім. Коло дому рядом розташувалися будівлі на худобу та стайня з причілкою для індиків. Грубі і крилаті каштани тужливо шуміли безлистими гілками. Був пан Олівінський і нема вже пана Олівінського! Новий лад стер на прах-попіл блиск панського життя, даючи в заміну сірість і невиразну загадковість прийдешніх днів. У понурому саду, праворуч дому, сновигав самотній павич і кричав пристрасно, дико. Пишний красунь, барвистоперий красунь з голосом пугача. Голос його луною розкочувався по селі навіваючи на селян якийсь непокій.

Очі хлябовщан повсякчас спрямовувалися до цього панського гнізда. Вже воно не лякало людей, воно манило і піддавало багатом надії. Всі знали, що у великій панській оборі ще була худоба голяндської породи; стайня теж не була порожня. Відніші хлябовщани з нетерпінням чекали на живі дарунки. Чекання таке мало свою причину: Іофе Нисель Лейзеровіч обіцяв... „А як большевик обіцяє, товариші, — це закон! Рогату худобу розподілимо найбіднішим на славу партії большевиків і Йосипа Сталіна”. І ця обіцянка представника партії породила багато надій у селі.

— А чи ви не чули, керовнику, що думають робити начальники з панською худобою? — питала у Кулика молодниця Параска, яку Ковзало, нарешті, призначив до школи за прибиральницю. Кулик знизував плечима.

— Та, мабуть, розподілять найбіднішим. Будьте тільки терпеливі. Отримасте, що вам належиться.

А Параска якраз думала і вірила, що нікому іншому, як тільки їй повинно найбільше належати. Вона ж бо дуже бідна зі своїм Пилипом. Відна на статки, зате багата на дітей. Ще була цілком молода, а вже було їх п'ятеро.

— Діти ж як квіточки — неповинними янголиками на світ Божий прийшли, — скаржилася вона до Кулика. — Пан онде в добрі поринав по вуха, а мої дітки й молока не мають. Де ж та правда? Оченятка світяться зірками, ладна б я небо їм прихилити, та убожество сараною обліпило всіх нас. От і живи як хочеш. Може товариш Сталін змилується?

— Може й змилується, — сухо відповів Кулик. — Кажуть, що він дуже добрий і милосердний.

— Та он ті начальники-агітатори занадто вже його хвалять. А як кого вже так міцно хвалять, то тому й не хочеться вірити. „Хвальби повні торби, а серця чорт ма”, — закінчила вона поліською приповідкою, кривлячись на обличчі.

Та прийшов таки бажаний час. Була це неділя. Ще в суботу ввечері люди довідалися на зборах, що в неділю влада буде роздавати найбіднішим панську ху-

добу. Рано-вранці, як тільки розвиднилося, Параска приспішено застукала в двері Куликової спальні.

— Ви ще спите, керовничку? Ох, доле ж моя нещаслива! Онде на панському дворі сила силенна народу. І доступу нема. Вставайте, керовничку, бо ейбо все розхапають. Понаносило людськ з усюда всюдів. Усе то хапається наперед, ближче дверей обори.

— Почекайте під дверима! — гукнув із просоння Кулик. Очі мав зліплені від сну, хотілося йому горілиць полежати в ліжку хоч із пів години. Та неспокійний голос за дверима звівчив йому і сон, і спокій. Хотів умитися, причесатися та Параска не дала.

— Швидше, швидше, керовничку, — лепетіла вона. — Ваше одне слівце і народ розступиться, ваше одне слівце — представник грайкому передасть мені корівчину.

Вийшли на вуличку. Параска підбігом гналася попереду, за нею не кваплячись крокував Кулик. Навіщо він іде туди? Хіба ж це його справа? Мав велике бажання повернутися додому, та вже було запізно. Параска для певности постійно оглядалася, піджидала на Кулика і лебеділа.

— Ох, Боже мій, яке ж грязисько. Онде ліворуч сушіше, керовничку.

Прийшли до панського маєтку, вони справді застали там масу народу. Були тут крім хлябовщан і лопатинці, морозовичани, кривосельчани, навіть був дехто із-за Стира. Все це купчилося на панському подвір'ї, і, стримуючи віддих, поглядало на довгу обору, під якою вже ходив із списком найбідніших Іофе Нисель Лейзеровіч. Подовгасте його обличчя посміхалося і ця посмішка для вдумливіших селян була якоюсь невиразною, наче б вимушеною. І взагалі ота посмішка людей нового ладу являла собою якийсь нерозгаданий штандарт, щось ніби центр між щирістю і офіційною конечністю. Очі, наприклад, колючі і зловісті уста ж посміхаються: так посміхатися потраплять тільки погані артисти, які зле виконують свою роль. Та й ця посмішка зникла з обличчя Іофе, коли раптом за рідким парканом почав роздирливо кричати в саду павич.

— Це так тужить, небоженько, за своїм паном. І чи думав пан Олівінський, що так ондечки будуть господарити в його маєтку? — озвалася в натовпі Тимушиха.

— Цілий світ хотів забрать, так його мати, — пробурчав Захар Бугай, колишній царський матрос, якому з язика ніколи не зчезали римми. — В землицю холодну пішов і все оставив. Брничкою розіжджав, дітей лякав, павича хвостатого пестив і люльку курив. Сволоч!

— Язеп Павлович Бубон! — голосно прокричав тенорок Нисель Лейзеровіча. З натовпу виринув здоро-

венний дядя в личаках, в подертій свитці та з тяжкою довбнею у правій руці.

— Оце тобі корівонька, Язепе, — весело сказав Іофе. — Бери її і доглядай, як ока свого в голові.

Язеп узяв за мотузку корову і потягнув за собою, прямуючи між натовпом до брами. Як вивів за панську огорожу, нахилився і поглянув на її вим'я. Вим'я корова майже не мала. Язеп поглянув на її спину. Спина — немов лезо меча, клуби — шпилі костей, обтягнені шкірою.

— Га, бачу, ти ровесниця моя, сатано!

— Язепонько, ти подякував би товаришеві за корівоньку! — навздогін закричала Марцеся Обух, якій вторували численні вибухи реготу в натовпі. — Вернися, Язепоньку, хоч шапочку товаришеві начальничку здійми.

— Га, язик тобі, онде, не спухне? Сова ти криклива, от що! — погрозив здалеку довбнею і подався в село з живим дарунком, явно невдоволений.

А Іофе під оборою підніс до очей папірця, щоб вичитати з нього чергового кандидата на даровизну, та за парканом знов роздирливо почав кричати павич. Він навіть просунув між дошками паркану свою шпильясту голову і злобно поглядав на подвір'я, що було наповнене людьми.

— Бач, панський поплентач! — озвався Ковзало. — Ото, товариші — звернувся він до народу, — ото, знацца, пана свого оплакує. А я його оскубаю, чортяку, та на гладку дошку. А киш!

— Двоє якихось парубків кинулося до тину і з галасом почали відганяти неспокійного павича в глиб саду. Тоді лице Іофе випогодилося і він знов посміхнувся і почав вичитувати чергові прізвища. З обори виводжено телят, з пару однорічних бичків. Все це передавано отим найбіднішим. Передача, як і годиться, супроводжена була оплесками, вигуками в честь „наймудрішого“ та непереможній червоній армії.

Параска пробилася аж на чоло натовпу і пильно слідкувала за ходом справи. Вона була навіть вдоволена, бо думала, що її прізвище започаткує роздачу двадцяти племінних корів з молочними великими вим'ями. А що такі корови були в оборі, ніхто не сумнівався. Та Іофе чомусь не послішав. Він уже не поглядав у список найбідніших, він звернувся до коренястого пастуха Кирила, що довгі роки пас панську худобу на розлогих толоках над Стиром.

— Кирило, подавай! Того, круторогого!

— Та він не круторогий, начальнику, — натякнув пастух. — Ви мабуть про „Цезаря“?

— Який там Цезар, бика подавай!

— Ага, це ж бугая розбійника! — не втерпіла Марцеся.

— Не мужикові такий бугай, — зауважила питомим своїм басом Тимушиха.

— А що, мужик тобі болото, да? — визвірився екс-матрос Бугай. — Разві ти не знаєш, бабо, що тепера крестянська власть?

— І чого вона сюди приперла, — писнула в натовпі якась молодниця. — Мало ж то має свого добра?

— А хіба ж я прийшла просити? — відсіклася Тимушиха. — Дякувати Богові, що запрацювала, те й маю.

— Дивіться, людкове! — знов скрикнула Марцеся. Всі задрали голови і вп'ялилися поглядами під обору. Саме там уже появився дебелий бик із грубезним карком та присадистими міцними ногами. Кирило тримав його на ланцюгу, кінець якого був прикріплений до кільця, що пронизував верхню м'ясисту губу бугая.

— Бугай та Бугасві-матросові підходив би, людоньки, — кумедно крикнула Марцеся. — Роги, ондечки, та рожнами пішли в боки. А он як гребе ногами! Бугайчику, ондечки матрос-Бугай!

Екс-матрос побагровів. Він підозріло озирнувся, чи була хтось не шкирить до нього зуби; на нього справді поглядали численні очі і Бугай побачив у них неприховане глузування. Он що може натворити дурна баба! Він ніби ненароком, непомітно пропхався між згущеними тілами ближче до Марцесі і зупинився тоді, коли тенорок Іофе грімко залунав на панському подвір'ї.

— Товариші! — підняв високо голову Іофе. — Ось перед вами стоїть панський бик „Цезар“. Так його назвав пан Олівінський. А тому, що ця кличка аристократично-буржуазного хову, я пропоную цього бика переіменувати на „Ударника“.

Народ жваво почав бити в долоні, що не мало налякало „Ударника“, який рвонувся убік, але вправний Кирило удобрухав його. І взагалі пастух-Кирило мав у собі якусь чародійну силу. Він потрапив говорити з рогатими чотириногими як із людьми. Він міцно шепелявив, коли спиняв ту чи ту корову, якій забагалося в шкоду.

— Гей, „Лиша“, а куди ти?

І ця „Лиша“ покірно поверталася туди, куди показував рукою Кирило.

— Ну, чого гребеш ногами, „Чезарчику“? — Він повернувся лицем до Іофе. — Я вибачаюша, начальнику, він не рожуміє, що має „Ударником“ жватися.

Бик цілком заспокоївся і приплющивши очі, здавалося, був байдужий до цікавого натовпу, що згущеною лавою півколом стояв перед оборою.

— Товариші! — знов крикнув Іофе, — той, хто найбільше прислужився для справи рбоітників у вашою селі, той, хто терпів від польських панів, той отримає „Ударника“! Семене Ковзало, бери „Ударника“!

— Ох, ох, — залящала Марцеся. — І он хто мав би та прислужитися! Мало ж лиха він накоїв нам? Нааачальнику — бугая Бугасві дайте! Ондечки він стоїть.

— Стули губи, проклята! — загарчав поблизу неї екс-матрос. Та різкий тенорок Іофе збентежив його і він тоді задер голову і смиренно ловив вухом слова влади.

— Карней Ковзало, це з таких людей, що не побоюється одстоювати совєтську власть навіть тут, де шалів терор польських панів-поміщиків. І потерпів він, в тюрму Карнея Ковзала посадили і він там карався за народне діло. Та вже теророві польських панів настав кінець і ось перед вами стоїть наш Ковзало.

— Конокрад, людкове! — заляментувала Марцеся.

— Пішла вон! — просичав екс-матрос, хапаючи її з-заду за комір. Він з усієї сили штовхав її в натовпі перед собою до брами. Марцеся пручалася і кричала, але ніхто їй не поспішав допомогти. Екс-матрос дог'яв свого — виштовхнув бабу аж за браму. Але як тільки Марцеся почувалася свобідною, знов підбігом погналася до натовпу. Вона зашилася в найгустіше людське скупчення і там підняла свій докірливий лемент.

— Ще й матросом був, а на бабу та з кулаками, людоньки милі. І сорому ви не маєте — звернулася вона до присутніх мужчин, — щоб та такому бугаві дати волю. Прикоротили б ідола цього нечестивого.

Тим часом староста Ковзало був міцненько заклопотаний. Він не сподівався такого дарунку. І до речі, чи хлів його витримає: „Ударник” може натиснути широким лобом на двері чи стіну, і розвалить хліва. До того ж Ковзало жакливо боявся цього бика. Кожен бо в селі знав, що „Цезар” слухав тільки Кирила. Горе було тому, хто необачно наткнувся на „Цезаря”, чи пак „Ударника”. Бик тоді потуплював голову, грів передніми ногами і наставивши куці роги кидався на зустрічну людину.

— Веди до дому, Корнію, м'яса матимеш на три роки! — прорвалися голоси в натовпі. — За ланцюг, покажи, що вмієш! Боїться, ейбо, боїться.

— Не боюся, — повернувся він лицем до натовпу. — Я, люди добрі не таким давав прочуханця. Я, знача, вже мідні труби пройшов. От воно і бачимо: наша дорога советська власть та нам панське майно роздає. Не було б тут советської власті, пан писав би та рисував би батогом по наших спинах. От і правительству нашому дорогому та поклін треба дати. — Уррра, наше дороге правительство! То ж я дуже вдячний нашому правительству, що он тим бичком мене обдарувало. Та я його, знача в своєму хліві до стовпчика прив'яжу, а як якийсь там корові, розумієте, та час прийде, тоді — пожалуста, есь бичок до розплоду. Так то воно маєтсья: бичок ніби мій і одночасно і не мій, бо своєю племінною хвігуренцією буде скот дубелій породжати. Зрозуміли? А то в нас, за звіненням, дрібненька худібка розвелася, миршавенька, в кізках. А от, коли „Ударник” та своєю хвігуренцією възставить порядок, тоді корови в нас будуть великі і молочні. Зрозуміли ви мене? От і бачите. Толк з того бичка великий, а завдячувати треба тільки нашому правительству. А ми мусимо та показати свою вірність нашому правительству. Хай я лусну, коли зраджу нашу дорогу власть. Я ненавиджу панів та поміщиків і хай мені боляк у ребро, коли я не скручу голову якийсь буржуйській собаці.

— За ланцюг, Корнію! — хоровим голосом перебив натовп. І Ковзало зрозумів, що балакучістю не прицитькає он те людське збіговисько. Він знав — його провокують, многі хочуть побачити його на рогах „Ударника”. А пастух Кирило підтягнув ближче до Ковзала „Ударника” і простягнув до нього кінець ланцюга. Це вже була для нього рішальна хвилина — вибору не могло бути. Тремтячою рукою Ковзало взяв кінець ланцюга. І саме за парканом знов почав

кричати павич. Він знов шпильясту голову пропхав між дошки і розпачливо закигикав.

— Ударничку, я тобі і знача, не ворог. Ходи, ходи „Ударничку” та до моєї садиби.

Але бик нашорошився. Ласкаві слова Ковзала не мали на нього впливу. Він настовбичив роги, прудко гребнув ратицями землю і грізно гудучи повільно підходив до свого нового пана. Ковзало повільно поступався, але „Ударник” не кваплячись натискав на нього. Віддаль маліла і ставала для Ковзала небезпечною. Тоді він кинувся до паркану, „Ударник” рвучко метнувся за ним. На його нижній губі появилася піна — поганий знак — бик був розлючений. Ковзало ледь-ледь устиг переплигнути невисокий паркан, що розмежовував сад від панського подвір'я. „Ударник” з розгону врився передніми ногами в землю перед дошками паркану. Ковзало вискалив до бика зуби, бо знав, — був затяжкий, щоб перескочити паркан.

— Ну і чого ти бісишся, панський чорте! — оговтався вже потойбіч, за дошками, Ковзало. — Роги, знача, настовбичив і хотів мене нанизати на них. Та я хитріший, я Ковзало, я мідні труби пройшов, — плиг через тин і дуля тобі під ніс! Га?

Бик потужніше загудів. Він обнюхав дошки паркану, злюще гребнув ногами землю, відступив від паркану і пружно натиснув лобом на дошки між двома кволими стовпчиками. Стовпчики не витримали, тріснули поперечки-жердинки і паркан завалився. Переможний бичачий рев лунко рознісся по панському дворіщі. В куті саду, між кущами агресту протяжно закричав павич. Ковзало розгубився. Він знав тільки одне — втікати. Та куди втікати? Протилежний паркан був далеко, „Ударник”, напевно, наздожене його. Ковзало чимдуж кинувся за найближче дерево, „Ударник” грізно гудучи біг за ним. Ковзало ломаною лінією побіг між яблунями, „Ударник” неворотливо, проте, вдало погнався за ним. Ось грубезна груша: потойбіч стовбура Ковзало, по цей бік „Ударник”. Піна люті клапцями звисала йому з нижньої губи. Бик млинком кинувся довкола стовбура міркуючи косяком зачепити рогом старосту, та йому це не вдалося. Був занадто м'ясистий і вайлуватий. Та все ж Ковзала позиція була крайнє ненадійна. І він тривожно почав зорити найближчі стовбурні яблунь. По сусідстві кучерявилася молода антонівка з низьким розгалуженням, Ковзало саме притьма кинувся до тої антонівки. Він з розгон повис на гілляці прудко дряпаючись по стовбурі вище. Коли бик прибіг до яблуні, Ковзало був уже позе засягом його чубатого лоба. Захеканий, півживий від переляку, він вороною поглядав згори на бика і вуха його не хотіли чути ошалілого реготу юрби на панському подвір'ї.

— Ліворверта киньте мені, товаришу Іофе, — застрелю! — крикнув він розпачливо за паркан, де під оборою збентежений ступав з ноги на ногу Іофе Нисель Лейзеревич. Голос між гілляками ще дуже збурих „Ударника”. Він задер своєю куцу голову і великими очищами вп'ялився у свого ворога. Потім,

опустивши голову, відступив від стовбура і тараном гепнув лобом у дерево. Молода яблуня захиталася, проте коріння в землі цупко тримало стовбур. Бик тоді знов відступив від яблуні і опаліло знов натиснув на антонівку. Дерево міцно похилилося, гілляки загойдалися, затрусилися.

— Рятуйте! — німіючим голосом крикнув староста. І саме тоді появився в саду пастух Кирило. Він підходив до бика обережно, бо не був певний, чи його впізнає. Худоб'ячий чародій прекрасно знав бичачу вдачу. Роздрочений бик, це суцільна небезпека. Тому ще здалеку зашепелив він, визираючи із-за яблуні, щоб бик міг упізнати його.

— „Чежаріку”, я швій, я швій. Гей, „Чежаріку”, ходи до мене, хай він шобі шорокою шидить на яблуні.

Пастух ще наблизився до бика і ще голосніше почав заспокоювати рогатого напасника. Аж нарешті бугай почув його голос. Він підняв голову, лагідно гудучи, і все ще грів землю передніми ногами. Аж нарешті на поклик Кирила він примирено почав підходити до пастуха. Кирило тоді цілком виринув із-за стовбура і підніс із землі кінець ланцюга. Бик дружньо націлівся рогами в пастуха і той почухав його пальцями між рогами. Із вдячності бик шорстким язиком лизнув ліву руку свого двоногого приятеля.

За парканом народ кричав захоплено. Тепер уже всі бачили, що варт Кирило, пастух панської худоби. Староста Ковзало ще не наважувався злазити з дерева. Він ізсунувся зі стовбура щойно тоді, коли Кирило завів бика до обори. Ще недавно бундючний і самопевний, „місцева влада” на всю губу, тепер був він немов викручена з води ганчірка.

— Ну да, Карней, — не то злобно, не то весело привітав його Іофе. — Стрибати через паркан ти вмієш і дряпатися на дерево теж вмієш. Ну да, очень весело било, — докинув він невдоволено і Ковзало знов побачив на стовбуноватому чолі згущення зморщок. — Ну да іди додому, тобі треба ж відпочити. Проробив ти подвиг неабиякий.

Як тільки Ковзало хитаючись вийшов за браму, Іофе знов поглянув на список найбільшійших. З лівобічного причілка, що був між оборою і стайнею, виведено куцохвосту, сухоребру козу. Коза придуркувато поглядала на натовп і мекала протяжно жалібно.

— Брасковія, Брасковія! — весело гукнув Нисель Лейзеревіч. — Ходи но сюди, Брасковія. Ось тобі й коза, так би сказати, моторна коза. Ти не журись, що вона худувата, зате скоро будуть козенята. А, ти хлипаєш? Чого ж ти плачеш, Брасковія?

А Параска справді гіркою сльозою плакала. Чи на те вона кликала сюди керовника, щоб привести додому оце нехлюйне збараніле сотворіння? Вона благально поглядала на Кулика, що вже стояв побіч неї, потім перевела погляд на Іофе, голосно заридала, і це ридання перепліталася незв'язними словами.

— Дожилася... козу онде дають... служачій прибиральниці козу дають. Керовничку, скажіть же, хто я така.

Кулик почувався ніяково в ролі рекомендатора та ще й на очах юрби. Йому майнуло: коза, прибираль-

ниця Параска і він, Кулик. Що за зіставлення живих істот! А перед ними „влада”, хазяїн, представник нового соціалістичного ладу. А позаду юрба земляків, що просять даровизни нового хазяїна. „Поскидайте з маківок шапки, землячки і лупіть об землю лобами чолобитню” — подумав він і зухвало поглянув на Іофе.

— Ну, що ж, товаришу Іофе, роздасте?

— Ну да, роздаю, громадянине Кулик. Уже доходимо до кінця.

— Ви б мені подарували он цього павича.

— Павича? — здивувався Іофе. Він задумався. — Ні, павича відправимо в зоопарк. До речі, навіщо він вам?

— Я любитель птахів, товаришу Іофе. — Він чомусь увесь час, стоячи в юрбі, думав про цього павича. Розпачливий його голос хвилював Кулика. І взагалі цей пташиний голос наче б провіщав цій ось юрбі, і йому, Куликові теж, якусь приреченість, щось туманне і невеселе. І цей голос чомусь якось природньо допасовувався до оцих нових обставин. Він був би, без сумніву, ляйтмотивом у цій ось безглуздій сцені роздачі незавидних залишків панського майна. Роздумуючи так, він і забув про Параску, яка за ним хвилювалася.

— Ох, Боженьку, чого ж ви мовчите, керовничку? — забринів скаргою її голос.

— Ага, так ще одне, товаришу Іофе, — поглянув тому у вилуп'ясті чорні очі. — Ось ця жінка, Параска прибиральниця думає, що я зможу вас умовити, щоб ви приділили їй молочну корову. А я не маю здібності когось умовляти. Взагалі з такими речами я не мав ніколи до діла. — Помовчав і: — Ну от і коза. Суха вона і ні дочого не придатна. Користи з неї ніякої. Тільки сіно буде жертви. А Параска прибиральниця має ж п'ятеро дітей, так — п'ятеро дітей. Як піде все нормально, за три роки може отримати державну премію.

— Сталінську премію, — чемно поправив Іофе. — Вона, канєчно, ще дуже молода і може мати ще з п'ятеро дітей.

— Отже, бачите, — підхопив Кулик, — таких жінок як Параска треба підтримати. Щоб діти могли рости і кріпшати, мусять мати молоко. Советська влада, як мені відомо, дуже дбає за дітей трудящих. — Ледь-ледь помітна іронія на Куликовому обличчі. — Я особисто прошу — дайте їй добру молочну корову. В оборі ж маєте їх аж двадцять.

— Нєт, — покрутив головою Іофе. — Всі племінні молочні корови залишаться тут на місці. Роздавати людям не дозволено.

Отже, Іофе Нисель Лейзеревіч не хазяїн цих панських статків, йому тільки „доручено” і він роздає те, що йому „доручено”. „Хазяїн” десь далеко і він знає, що потрібно, а що не потрібно хлябовцям.

— А все ж, може щось інше знайдеться для прибиральниці Параски, — байдуже поспитав Кулик.

Іофе помовчав, а тоді поглянув на зарум'янене обличчя Параски.

Юрій Клен

КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ

(Уривок з „Попіл Імперії“)

Женуть селян у колективи,
збирають по повітах продналог.
Беруть усе, що їм дарують ниви:
ячмінь, пшеницю, жито і горох
і, не лишають зерна на засів,
дари землі вивозять за кордон.
Строптивих батраків і волопасів
вагонами везуть на Усевлон.
Ніяк попсованими тракторами
не прокладеш на сівбищі доріг.
Лану не зореш кіньми і волами,
що згнили без нашій ще торік.
Давно поїджені коти й собаки,
половлені і миші і щури,
і хліб печеш із тертої кори.
Зимуєш там, де ще зимують раки,
Минай вночі околиці незнані,
а то чужі піймають на заріз,
спечуть тебе, поклавши на каштани,
позбавляють живота, чобіт і риз.
Село наробить із людського м'яса
таке, на що позаздрить і сальон:
котлети, фляки, гуляш і ковбаси, —
московську, краківську і сальцесон.
Бо рік шіснадцятий соціалізму
в історії позначив цю добу
найвищим розквітом канібалізму;
бо голод гучно дмухає в трубу.

Пожди, пожди! В Європі з того стерва
в жорстоку пору продовольчих криз
фабрикуватимуть колись консерви,
ще й під контролем строгих експертиз.
Культура підіймає нас із калу
і робить нас потужними стократ:
свічок натопить із людського сала,
з кісток добуде нам суперфосфат.

*****

— Ну і що ж я тобі маю дати, Брасковія? — Стовбунувате чоло вигладилося, а це добрий знак. — Ну да, я можу тобі приділити тільну дворічку. За три місяці матимеш молоко.

Аж із глибини саду знов пролунав пав'ячий крик. Іофе здригнувся.

— Цікаво, кожне моє рішення щодо роздачі супроводить криком. Як думаєте, громадянине Кулик, чи птахи можуть думати? Він, падлец, псує мені нерви. Ну то як, Брасковія?

— Та що ж, дякую і за дворічку. Кажете, товаришу, що вона тільна?

— Певно, що тільна. Гей Кирило! — повернувся він до обори.

Вкоротці пастух вивів присадисту строкату теличку і передав її Парасці. Параска відразу ж назвала її „Рогулею“ і вдоволено повела живий дарунок додому.

Микола Щербак

ІЗ ЦИКЛУ „ЖИТТЯ В ЯРМІ“

На цвинтарі

Убогий цвинтар. Спить трава.
Чорніє вирита могила.
Тут мати, ледве-ледь жива,
Своїх синів похороняла.

Сумна, допленталась з двора,
Ні слова більше не проронить.
І жде, безсила і стара,
Поки живцем її схоронять.

Тумани впали

Тумани впали над селом,
І чорні хмари над горою
Покрили все, мов пеленою,
Лиш вітерець майне крилом. —
Тумани впали над селом.

Стоять у темряві хати,
На засуви закриті двері,
Як у пустелі, серед прерій.
Куди піти? Куди піти? —
Стоять у темряві хати.

Усе принишкло в тишині,
Лише сумують осоки,
Немов жалі, немов докори
Висловлюють комує, сумні. —
Усе принишкло в тишині.

Під вечір

Під вечір розгуляється завія
І в цім кружлянні нетривких снігів
Село, немов би вийде з берегів,
І попливе, як білосніжна мрія.

Заміготять дерева і оселі,
І вогники в нетоплених хатах,
А ніч, неначе знята із хреста,
Ввійде в село, як у глуху пустелю.

Як глухо

Як глухо повсюди!
Як мертво, як тихо!
З лопатою ходить
обідране лнхо.

В двори заглядає,
до кожної хати.
Голосить над вмерлими
дітками мати.

Квильть, ніби чайка,
і руки ламає...
Ой, горе зловісне,
ой, горе безкрас!...

Ні ляльки в селі,
ні малого хлоп'яти...
Лиш там, на горі,
вітряки розіп'яті...

(Із книги „Вітри над Україною“)

Н. О.

СТРАТЕГІЯ БОЛЬШЕВИКІВ У МОСКОВСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ

Адмірал Леслі Стівенс був у рр. 1947-51 морським аташе при амбасаді ЗДА в Москві. Після скінчення цієї місії він видав велику й жваво написану книгу своїх спогадів про перебування в СРСР (Russian Assignment). У цій книзі двічі згадується й про Україну. На самім початку подорожі в літку 1947 потягом з Варшави до Москви адмірал затримався на кілька годин у Бересті. На залізничім двірці було безліч голодних виснажених жінок і дітей, які безнастанно благали: „дайте хліба, дайте хліба”. Леслі Стівенс пише:

„Коли ми нарешті знайшли наші харчі, знадвору чекала купа малих дітей — усі кричали те саме (дайте хліба). Не було жадного сумніву щодо їхньої біди, бо очі були глибоко запалі, а їхні ребра видніли крізь їхні лахи так, що німецькі полонені поруч виглядали добре відгодованими. Ціле допудня потяг — де тільки не спинявся — облягали рої таких голодних дітей та жінок”.

Аж при наближенні до справжньої Московщини адмірал міг бачити заможні оселі і юрби голодних дітей та жіноцтва не турбували більше очей подорожніх.

У Москві адмірал довгий час даремно намагався, щоб уряд дав йому можливість відвідати Кавказ, але „наркоміндел” весь час відмовляв йому, покликуючись на те, що там, мовляв, великі морози, хоч надворі було літо. Нарешті, по довгих турботах йому дали дозвіл на цю подорож. Це сталося в серпні 1948 р. Для нас цікаві ті рядки дорожніх спостережень Стівенса, де він коротко, але яскраво згадує Україну.

„На кордоні України, в Білгороді, ми побачили на бічнім шляху бронепотяг. Через своє строкате захистне пофарбування та настовбурчений вигляд бронепотяг нагадував дитячу іграшку. Чутки та перекази гомоніли про заворушення на Україні. В українських часописах було повно коротких двозначних повідомлень, що той або інший урядовець вмер під час виконання своєї служби. Не сила було позбутися почуття, що цей бронепотяг може мав дещо спільного з цими заворушеннями”.

Залізничий двірць у Харкові був переповнений людьми, що були дуже нужденно вбрані, часто буквально в лахах та ганчірки.

Артур Кестлер свідчив про голод на Україні 30-тих років, Леслі Стівенс — про голод 40-их років, а от кілька свідчень про голод 20-их років. Представник місії Нансена звітував у квітні 1922 р.

„Ще на початку березня 1922 р. можна було бачити у вимираючих з голоду повітах Миколаївської губернії плякати, що кликали: робітники Миколаєва на поміч голодуючим на Волзі... Сім мільйонів українців вмирає з голоду... Україна несе тяжку повинність допомогти голодуючим на Волзі та утримування всіх втікачів з Волги... Можна було з математичною точністю передбачати, що Запоріжжя почне голодати в жовтні 1921 року. Херсон мабуть найбільше навіщене нещастям місто, засуджене на смерть. Те, що подібна доля може спіткати велике європейське місто, до того ще положене на березі моря, є ганьбою для байдужої Європи і не говорить на користь тих осіб в Україні, яких обов'язком було запобігти цьому лихові”. (На Україні сиділи тоді вірні слуги Москви. Скрипник приймав висланника Американської Допомогової Адміністрації, але по перше то було вже пізно, бо в лютому 1922, а по друге „компартия” скупчила цілу свою увагу виключно на Волгу).

Заступник Нансена закінчував свій звіт словами:

„Розміри нещастя на Україні перевищують те, що можна було бачити на Волзі. Але очі цілого світу звернені лише на Волгу, в той час як області Чорного і Озівського моря забуті й позбавлені допомоги”.

Видатний французький філософ Жільсон писав:

„Як тільки вступаєш на українську землю, одразу огортає біль за нещасних маленьких дітей. На кожній залізничій станції бачиш безхатніх дітей, життя яких можна порівняти хіба що з життям собак-волоцюг у Франції... Що найгірше, Україна все ж таки не була визнана російським урядом за голодуючу краї-

ну! Що більше: звичка Росії дивитися на Україну, як на невичерпне джерело, так глибоко вкорінилась у московському уряді, що цей останній вивозить хліб з України для „голодуючих на Волзі”.

Те, що Жільсон писав р. 1922, цілковито нагадує слова Кестлера про 1933 р.:

„Одне з найбільш жахливих видовищ, яке доводилося чужинцеві бачити на Україні — то був залізничий двірць в Полтаві. Колії його цілковито вкриті жінками й дітьми з розпухлими ногами, з роздутими від ужитку на їжу відкидьків черевами, і перед розгойданим морем цих так жорстоко покривджених долею, подорожній віддає їм спершу всі свої харчі, а згодом замикається у своїм переділі, щоб не чути лементу дітей просячих хліба, спускає завіси вікон, щоб не бачити більш цих малих простягнутих угору рученят . . .

Коли надійдуть пошесті разом з осінніми дощами та морозами, то всі ці діти будуть засуджені на смерть . . . Новий голод от-от розпочнеться так само тяжкий, як торішний, але подекуди з гіршими наслідками . . . Коли приїдеш до села, то помічаєш, що більшість хат зруйнована, але ці спустошення спричинив голод, не війна . . . Ті діти, то живі — маленькі скелети з очима, що палають, з розпухлими черевами. Я часто знаходив двоє або троє дітей, які ховались в опустілих хатах і там чекали своєї смерті”.

Доктор Десона тоді ж звітував:

„Я був також у селі Лоцманська Камінка. Давніш це було заможне село з 5.000 мешканців, які добре заробляли . . . На 1.000 господарів лишилось тільки 23 коней, та й ті виглядали неначе тіні. Моя подорож яскраво мене переконала, що в більшості дитячих притулків діти вмирають від нестачі харчів. Я виїхав з України пригнічений тим, що там бачив, пригнічений моїм безсиллям хоч чимсь допомогти цим нещасним малим істотам, які просили в мене хліба. Я хотів показати цілій Європі всю глибину нещастя, яке скоїлось з Україною. Очі сотки тисяч дітей, які часто скидаються на живих мерців і простягають до чужинця малі рученята, чекаючи від нього допомоги . . . Мені здається, що причина нашої бездіяльності в тому, що всі ці страхиття відбуваються десь там далеко, а скарги і сльози

голодних не досягають до нашого вуха, а проте ці благальні голоси існують. Я чув їх сам, вони дзвенять в моїх вухах”.

Професор Жільсон був також і на Волзі і там побачив, що діти перебувають у значно кращих умовах, аніж в Україні. Хліба їм вистарчало на довший час, є паливо й селяни не нищать так своїх хат, як це робили тоді на Україні. Був навіть момент, пише Жільсон, коли „ми постановили були зліквідувати всю справу допомоги дітям на Волзі, де можна було як так обійтися без чужої допомоги, щоб усі кошти кинути на Україну, де діти цілковито засуджені на смерть. Але перемогли сторонні міркування — так не хотілося руйнувати чудового апарату допомоги дітям на Волзі, що по кількох нарадах делегати Міжнародного Комітету Допомоги Дітям, після певних вагань, постановили залишити дітей на Україні в тому стані, в якому вони є, а чудовий апарат залишити таки по старому на Волзі”.

Англійка Анкер писала в „Манчестер Гардіян” (24 січня 1923):

„Мій потяг з Москви приїхав до Харкова, столиці України, ще в темряві листопадового ранку. Плятформа станції була вкрита купами ганчірок. Коли потяг спинився, ганчірки почали рухатися і я загубилася в юрбі тіней, жебраків, істот з дикими хорими очима . . . Тисячі їх лежали на плятформі тремтячи з голоду та пропасниці . . . Ми пішли серед ганчірок, обережно промощуючи собі шлях, щоб не ступити на маленьку ручку чи ніжку під лахміттям. Я пішла з панею Десона, швейцарською лікаркою що очолює справу міжнародної допомоги дітям, до одного урядового дитячого притулку. Ми прийшли туди перед обідом і діти купчились не сходах, що провадили до величезної неопаленої ідальні. Яке видовище! Це були не діти, а скелети, мовчазна юрба, що обережно посувалася наперед, неначе боячись насильства над собою. Їхні голівки здавались неприродно великими на маненьких шийках . . . Їх старечі обличчя — старечі від мук — намагаються усміхнутися . . . Я проходила по кімнатах, де лежать діти . . . Вони вмирали від голоду, чи від голодової туберкульози, чи тифу. Одне маленьке дівча гралось обривком червоної стрічки — єдина ознака дитячости в тому мертвому домі. Чи ви вірите, що їх можна вря-

тувати? — спитала я пані Десони. Так, коли уряд зможе утримати дитячі будинки. Але хліба стане не довше як на місяць, а що буде опісля? Холод і голод збільшуються з кожним днем. АРА і Місія Нансена примушені закрити або обмежувати свої їдальні та притулки. Дуже прикро, що в пресі появляються фальшиві відомості про урожай цього року, який ніби то може дати можливість ліквідувати голод. Ми вже примушені думати, що цьогорічний голод на Україні буде ще тяжчий, ніж був торік” (Манчестер Гардіан, 24 січня 1923).

Яка вражаюча подібність в описах 1921-23, 1932-34, 1947-48 рр. Все це свідчить про незмінність відвічної московської голодової політики на Україні.

Польський журналіст, Карат-Кухаржевський, побувши на Україні, писав тоді:

„В Парижі, у залі Трокадеро я чув як відомий мандрівник Нансен зворушливим голосом оповідав про страхіття голоду. Десять тисяч людей з розмаїтих верств суспільности слухали оповідання Нансена. Із завмиранням серця що хвилини на велитенських екранах показували такі страшні фільми, що з темних закутків залі долітали зойки жінок, що не мали сили стримати свого жалю. Даремно шукав я потім усюди в Совдепії подібних висловів співчуття. Ці самі фільми, що я вперше бачив у Парижі під час трагічної доповіді Нансена, довелося побачити знову в Москві. Їх показували в цирку під чац перерви між виступами кльовнів-музикантів та фокусами чорних дресованих коней. Я спитав одного мого знайомого поета, товариша Єсеніна: чи справді у Вас є людоджери? Той розсміявся: Аякже, факт! В Козятині на станції я побачив великий різнобарвний плякат, на якому було написано ось що: „Новина! Новина! В залі ісполкому можна оглядати незвичайно цікаву збірку свіжо надісланих фотографій: опухлі з голоду людоджери, недожерті мерці! Новина! Новина! Апатія народу, що дозволяє советському урядові нахабно брехати на весь світ, що все вже йде добре, зовсім не свідчить, що голодова катастрофа проминула й зліквідована. Зовсім ні! На Херсонщині, де збіжжя майже не сіяно, румун Раковскі радив сіяти зовсім непридатну змарнілу кукурудзу. Вже в листопаді цього року (1922) тут можна чекати повторення го-

лодових страхіть 1921-22 рр. Советський уряд ставиться до тих невеселих перспектив аж надто байдуже. Адже торішня голодова катастрофа довела, що голод цієї влади та її сили не захитав. Скорше навпаки! Цілком слушно завважив мені один представник однієї з чужоземних місій на Україні: „Через голодову катастрофу червону армію краще годують та краще одягають, а комуністичний уряд став міцніший, ніж раніше (Жечпосполіта, 10 жовтня 1922)”.

В той час, як від вмираючих з голоду українців москалі відбирали хліб, росла від того сила Москви. Цей самий московський гавляйтер України Раковскі мав присмність тоді ж зазначити: „Вигляди постачання для державних споживачів, себто в першу чергу армії, є в цьому році значно ліпші, як у попереднім („Харківські Вісті”, 9 вересня 1922).

**

Наведені свідчення чужинців — промовисті.

Подаючи їх, хочемо поставити питання перед читачами: що то було? Кажуть, трагедія, великий голод, але ж та трагедія не сталася на Україні від стихійного лиха — недороду. Хто хоч трохи обізнаний з природньо-географічними умовинами України, той знає, що ніколи, ні за яких умов, ніяка посуха не витворить на цілій Україні такого, щоб зібраного хліба не вистарчило на прохарчування населення. Досить його вродило і в 1921 р., досить зібрано і в 1932 р. (дивись „Вісник” за травень 1953 р. і за травень ц. р.).

Отже, голод цих трьох років не був наслідком недороду, а був планово організований Москвою, щоб приборкати непокорене українське село, а вірніше Україну, яка тоді чинила спротив московській окупації, не приймала, а протиставилась окупаційному станові, який накидали большевики, завоювавши Українську Державу. То були голодові облоги України, стратегія Москви в московсько-українській війні.

1921 р. втрати в тій облозі недосягли розмірів 1933 р. тільки тому, що селянство не було оботарене в колхозах, а большевики ще не мали усправненого імперського апарату, щоб обложити цілу Україну. В 1933 р., після суцільної колективізації це зробити було легше. Та й сама колективізація була в першу чергу політичним міроприємством, скерованим проти „окраїн” імперії, при допомозі якого большевики „консолідували” народи у відновленій ними імперії. Жорстокість і вандалізм методів, стосованих до України вказують на силу спротиву й боротьби окупованої нації, свідчать про її духову відпорність, яку вже тоді збagnули большевики. На жаль, цього й досі не в силі збagnути політики, які шукають порозуміння чи спільного фронту з єдинонеділимцями на імперський непередрішенський базі. А не в силі вони тому, що великопротірні політики того хочуть і заслоняють перед ними українську правду.

ПОЖОВКЛІ СТОРІНКИ

Ой, як тяжко часом жити в Росії, в цім смердючій середовищі бруду, пошлости, брехні, крутійства, зловживань, добрих хлопців-мерзотників, хлібосолів-хабарників, гостинних шахраїв-батьків і добродіїв хабарників... Чого сподіватися від країни, що створила й витримує такий суспільний устрій, в яким треба збрехати, щоб сказати правду, треба поступити беззаконно, щоб проявити справедливість, треба пройти через всю процедуру брехонь і мерзотств, щоб добитись необхідного, законного!

(Відомий московський слав'янофіл — С. Аксаков — в приватнім листі 23. XI. 1855 року).

Ви хочете сполучати несполучне... Хочете державної (імперської — Ред.) інтегральності і — проповідуйте свободу... Або підтримуйте державу (імперію — Ред.) і тоді визнайте необхідність цензури, III Отделенія, Петропавловської твердині і цілковитого закріпачення індивідуальної мислі й переконання — урядовій сваволі. Або — заризикуйте державою (імперією — Ред.) — будьте готові на її розпад — якщо хочете свободи. Російська держава не можлива без самодержавія, а самодержавіс не можливе при свободі думки й слова.

(Микола Костомаров — в приватнім листі з середини 50-их років до І. С. Аксакова на тему пропагандованого цим останнім т. зв. „охранительного патріотизму“, себто критикування режиму при засаді непорушності імперської конституції).

„Я охоче дав би яку хочете конституцію, якби не боявся, що Росія на другий день після цього розпадеться на шматки“.

(Так сказав цар Олександр II в розмові з високим урядовцем Голохвастовим — приблизно в той самий період. Цитата з книги „Общественное движение при Александре II — 1855—1880“ — Історичні начерки, Париж, 1905 р.).

Росія зробилася країною рабства і залишилася такою до наших днів. Селяни були рабами поміщиків, поміщики — рабами царя, всі стани обернулися на холоуїв, стали служити не вітчизні, а сваволі царя і сваволі начальників, переконання замінено було канчуками, нагайка замінила сумління, батіг зайняв місце гідності.

(Петро В. Долгоруков, князь-емігрант, поч. 60-их років).

Заколоти по університетах почали виявлятися з 1857 року — спочатку в Києві, згодом в Москві і вневдовзі поширилися на інші університети... З часом університетські заколоти стали явищем хронічним і з початком 1861 р. вже набрали характеру безперервного...

Він (міністер освіти імперії — Ред.) схилився навіть допустити початкові школи з місцевими мовами не лише в областях, населених меншостями, а й в Білорусі та Україні — з тим, щоб учні таких шкіл по-

М. Бутович

Полон генерала Корнілова 1915 р.

(Уривки зі спогадів)

Передрук за дозволом автора

Авторові цих спогадів довелось у 1915 році бути командиром роти в дивізії, що нею тоді командував генерал Корнілов, а пізніше бути свідком його полону.

Наскільки відомо, ніде у воєнній літературі немає опису цього епізоду. Мабуть, це буде перша розповідь очевидця.

Недавно минуло 40 років з дня смерті бувшого російського головнокомандуючого генерала Корнілова, що разом з генералом Алексеевим започаткував т. зв. російську добровольчу армію на Дону. Пізніше та армія перейшла на Кубань, підписавши з кубанським урядом договір про співпрацю в боротьбі проти большевиків. При наступі на Катеринодар, Корнілов був забитий. Поки він жив, співпраця з Кубанським урядом йшла нормально. Після його смерті, за Денікіна, членів Кубанського уряду було повішено.

Годі сказати, як би події на Дону, Кубані й на Україні були розвинулись, як би Корнілов жив. Фактом є, що він не лише дозволив був на українізацію російських частин, але, приміром, як у випадку з майбутнім гетьманом Скоропадським, що тоді був командантом 34 корпусу, настоював на негайній українізації корпусу, як пише у своїх спогадах сам Гетьман.

**

Пронизливо-мокра весна р. 1915 в Карпатах тримала нашу 48 піхотну дивізію в окопах напроти словацького містечка Зборів на Пряшівщині. Вода від дощів заливала окопи і не було куди її спускати, тому ноги людей пухли так, що чоботи треба було розрізати. Часті були теж випадки запалення „сідального нерва“, коли хворий кричав від болю, як підсвинок під ножем. Хоч і невеликі втрати від австрійського обстрілу теж були часом дошкульні, тим більше, що австрійські окопи були на горі, а наші цілком у долині, відкриті і повні води.

1-ша рота 189 піхотного Ізмаїльського полку, що я, молодий 19 літній підпоручник, нею командував, займала позицію на жидівським цвинтарі містечка Зборів на Пряшівщині.

На фронті було порівнюючи тихо. Часом ходили ми на розвідку кущами під гору, де стояли, колись могутні, а тепер руїни стін замку князя Острозького. Часом пропускали ми передодягнених в російську уніфор-

ступово переходили до вживання російської мови... Губернатор Юго-Западного Краю зі свого боку вишукував способи до обмосковлення цього краю шляхом освіти.

(С. Татіцев — „Імператор Олександр II, его жизнь и царствование“. С. Петербург, 1903 р. Т. II).

му чеських розвідників. Австрійська артилерія мала видно набоїв подостатку і ними досить щедро нас посипала. Ця обставина була фатальна зокрема для моєї роти, коли одного дня я відразу втратив убитими і раними майже всіх чотових і частину ройових від розриву однієї австрійської гранати. „Солдатушки” були переважно з нових поповнень з Ніжегородської губернії; старих, що перейшли війну від початку, було щось сімох. Мав я пеха ще з четвертою чотою з Казанських татар, які майже нічого не розуміли по-російськи. Їх чотовий, теж татарин, знав по-російськи добре, але був оце забитий.

В цих днях заглянув був до наших окопів начальник нашої дивізії — генерал-лейтенант Корнілов. Заболотився порядно і пішов далі до сусідніх очаківців в супроводі нашого командира полку — полковника Потапова.

Потім сонце почало пригрівати, солдати били воші і сушили на сонці перемоклі й запашні свої лахи. Вночі жабки у потоці почали свої безконечні серенади, що здалека нагадувало кулеметну стрілянину.

Та незабаром, десь у двадцятих числах травня, на північ від нас, у ночі, почалась густа гарматна стрілянина, така густа, що була подібна на бризкаючу яєшню на пательні. То почався німецький прорив під Горлицю, який пізніше називали проривом Макензена. У воєнній літературі є досить писань, що цей прорив, призвів до повного відвороту російської армії, але не доводилось мені ніде стрінути якихось докладніших описань боїв нашої дивізії з того часу, а зокрема обставин полонення і самого команданта дивізії, генерала Корнілова. Мені трапилось цілком випадково бути свідком цього полонення. В дальших рядках спробую, як зумію, описати, що бачив і пережив особисто в цих днях.

Отже барабанна стрілянина під Горлицями тривала без перерви і слідуочий і, мабуть, слідуочий день, а у нас було тихо. Та раптом прийшов наказ відійти в окопи другої лінії, по змозі зруйнувавши перші. Це вже була погана ознака і вона трохи відбилася на настрою солдат, а зокрема на настрою якомсь панічно настроєного мого молодшого недавно прибулого старшини — прапорщика Т., що навіть випросився поспати в окопи третьої лінії, по яких артилерія не стріляла.

Новоприбулі ніжегородці — все тридцятилітні бородаті тати — пробували вночі навіть плакати і тільки палиця фельдфебля їх трохи заспокоїла. Їм недавно трапилась ще одна прикрість — поїли „неприкосновенний запас” консервів і мусили самі себе вибити шомполами на наказ батальйонного командира полковника Шмідта, що особисто приглядався цій церемонії.

Слідуочої ночі наказ: зруйнувати окопи другої лінії і перейти до третьої, а потім збиратись на шосі коло села Шмільно ще перед світанком. Це означало відступ на-солідно, тим більше, що бій напівночі і не вгавав. Коли сонце зійшло, дивізія вже розтагнулась по шосі в напрямі на с. Полянну. Австрійці випустили

нам на салют кілька шрапнелів і так з нами попрощались, позатим ніяк на нас не натискаючи.

Як тепер відомо, загальна ситуація була така. Німці, користаючись з неприготованости Росії до затяжної війни, що потягло за собою брак набоїв, зокрема гарматних, вибрали найслабше місце на фронті коло Горлиці на Лемківщині, обсажене старенькими „ратніками ополчення” (або, як їх називали „хрестоносцями”) і, зібравши сильний ударний відділ з кількох корпусів з великою кількістю тяжкої артилерії, відразу ж зробили глибокий прорив і за пару днів так його поглибили й поширили, що, коли наша дивізія рушила у відступ, дорога їй уже була перерізана і навіть постій штабу нашої II-ої армії генерала Радка Дмитрієва — місто Ясло — вже було зайняте ними.

Очевидно, начальник нашої дивізії, генерал Корнілов, здавав собі справу, що відступає по перерізаній дорозі і що він веде дивізію у прірву безвиглядних боїв при артилерії майже без набоїв. Для відступу в цім напрямі була лише одна дорога в місцевості порізаної горами, що страшенно утруднювало керування, але, жертвуючи дивізію, він надіявся затримати поширення німецького прориву.

Наш батальйон 189 піх. Ізмаїльського полку був приділений до Римпикського полку нашої ж дивізії і творив з ним ар'єргард дивізії. Моя рота була в самім хвості і що-години займала нові й нові позиції по горах. Але ворог не насадив і як би хотів сказати: однаково не втечете!

Пригадую, раз ми пропускали кавалерію-козаків і наш дивізіонер зупинився на перехресті, переглядаючи їх. Несподівано зустрів я мого однокашника з кадетського корпусу Бугряєва, що командував одною з рот Римпикського полку, але не мали ми часу на довшу балачку — поспішали в різні кінці, а коней вже віддали до обозу. І знова — вибрав я і займав нову позицію, а за годину — лишав її. В ночі в хвості йшла інша рота, а ми втяглись в ар'єргардну колону і дрімаючи натикались на застряглі в болоті гармати, вози з біженцями і поламані вози обозів. Соби кричали і, як у „Слові о полку”, віщували недобре. Десь у гушавині палали чомусь ватри, але очі наші стулювались і ми просовувались в дрімоті, натикаючись на спини спереду йдучих. В селі Івла, куди ми приволоклись під ранок, вулиці були буквально забруковані сплячими солдатами, які хропли як гігантські ковальські міхи.

Я зголосився у штабі ар'єргарду і дістав від ад'ютанта Римпикського полку писемний наказ — бути в резерві коло водяного млина слідуочого села (назву вже забув, здається Телава). Командир полку генерал-майор Петровський, сидючи при столі спав, поклавши голову на подушечку. Мухи кусали його в лису голову, але він не ворухивсь.

Вже світало, коли я витягав свою півплячу роту з села. Але за пару хвилин назустріч нам почулись окремі рушничні стріли з гори і дорогою покотились завертаючі назад обози. Їх огорнула паніка. Вози перевертались в рови, декотрі звертали на ріллю, все кашою летіло нам назустріч. Прийшлося роту звернути на бік та, щоб підтримати духа, — казати співати.

Рота співала „Вдоль да по речке” . . . , а вози неслись „вдоль да по дороге . . . ” і далі вивертались і перевертались. Наблизившись до села, що було перед нами на горі, я розпитував, де є водяний млин. Старий дід потвердив, що колись такий був, та нема. Зголосив я свій постій команді, завів роту в городи. За хвилю все спало, не звертаючи уваги навіть на поважний гарматний обстріл, що вже розпочався. Трохи пощастило й мені заснути на лавці в хаті одної старої бабусі, та вже скоро мене збудили: кликали до групи начальників на горі під грушею.

Тут був начальник дивізії, генерал-лейтенант Корнілов, начальник штабу полковник Кіслов, бригадний генерал-майор Ліпово-Половац та інше начальство. Всі дивились в біноклі, оглядаючи гори напроти. По горах сходили в долину німецькі колони „змійками”, ніким не обстрілювані, бо, як пізніше я довідався, наша горна батарея, що була при ар'єргарді після кількох стрілів замовкла раз назавжди, засипана тяжким німецьким гарматним вогнем.

Я дістав наказ від вусатого бригадного іти в наступ просто себе і відкинути „ту сволоч”. Наказ був трохи дурний, бо своєю ротою я не міг відкинути кілька батальйонів німців, але наказ є на те, щоб його виконувати. Розсипана в розстрільну рота обережно, щоб не дуже ушкодити озимину, пішла в наступ і відразу ж попала під тяжкий гарматний і фланговий кулеметний вогонь. Маючи великі втрати, я відтягнув свою роту трохи назад, поклавши її в глибокий придорожний рів.

Група начальників під грушкою теж була під обстрілом. Там був і генерал Корнілов вже ранений двома кулями в ліву руку. Він затримався був при ар'єргарді, щоб зорієнтуватись в ситуації і, як пізніше я довідався, вже був відрізаний від головних сил. — Це був амбітний і здібний генерал генерального штабу, середніх літ, невеликого росту, монгольського типу з сибірських козаків. Він був усе якийсь прищурений і остро дивився через окуляри щільними своїми очей. Був це відважний і амбітний генерал, що нерідко любив заризикувати.

Загальна ситуація в ар'єргарді виглядала так: Римнікський полк з батальйоном нашого Ізмаїльського полку займав на пагорбах довкола села Івли оборонну позицію і фактично був оточений. Німці, час від часу, вели наступ і місцями були навіть „рукопашні бої”. Часом солдати не витримували і починали втікати вниз до села, тоді хтось із штабу дивізії, часом навіть начальник штабу, скакав конем їм назустріч і завертав назад до окопів в кущах. Так протримались ми до вечера. Моя рота мала великі втрати: більше половини було убитих і ранених. Увечері зникла, як корова злизала, ціла казанська татарська чота. Був ранений і мій молодший старшина, що сидів коло мене в ямці. Ранених відсилено на перев'язочний пункт. Чув я, що повна хата з раненими згоріла. Село палало, як свічка. Незабаром повздовж фронту потягнулась процесія з хоругвами і зі священником спереду, а з коровами й телятами заду. Процесія засіла в глибокім яру неподалік і співала до вечора церковних пісень,

Я тримав під доглядом простір гір перед правим крилом і раптом спостеріг глибокий обхід німців. Мої зв'язкові донесли, що за хребтом пагорбу в моїх заплілі красчком лісу ходить в задумі начальник дивізії. Я йому доповів ситуацію і він казав звітувати йому далі, а сам продовжував ходження, маючи ліву ранену руку на перев'язці і не звертаючи жадної уваги на кишки людські, що фантазією якоїсь бомби були порозвішувані на соснах. Цікаво, які бувають чудернацькі випадки: оглянувшись раз позад себе при вибуху тяжкої бомби, я побачив, як підкинуло білого коня в повітря, перевернуло і знову поставило на ноги. Також і людська наївність і беспорядність часом можуть здивувати. Підбігає до мене зблідлий салдат і як дитина питає, що робити, — бо куля увійшла в шлунок, а ніде не вийшла.

Істи нам цього дня не прийшлося і хто зна, чи наш кухар сам не пішов на ту кашу людських тіл, що наробили німецькі гармати у Івли. Під вечір був наказ всім стягатись на праве крило. В темноті почув я голос Вугреєва з Римнікського полку, колишнього старости нашої дutoї оркестри в кадетському корпусі. Знова пару слів розмови з вражень дня, з рукопашних боїв, що мала його рота, і ми розійшлись шикувати колону. Потім ішли, вірніш рачкували, колоною цілу ніч густим лісом, кручами, в такій темноті, що й сусіда добре не було видно. Місцевий провідник вивів колону під ранок на якусь поляну в лісі, де усталились чотирокотником і дістали новий наказ. Рештки рот підбадьорені ранішньою рососою і веселою усмішкою сходячого сонця, виходили з кущів на битий шлях і маршували твердішим кроком попри Корнілова, що з начальником штабу стояв коло лісничівки. Здавалось, ми вирвались з німецького оточення, а може й горячої страви з кухні незабаром дадуть, бо голод вже давав себе знати.

Раптом з усіх боків стріли, — не знати де ворог. На небі попри рожеві хмарки показалися і біліші шпранельні, Кулеметна й рушнична стрілянина. Голова колони звертає з дороги в ліс, за нею і моя рота; бредемо по коліна через гірську річку і зупиняємось, щоб упорядкуватись. Тут же під сосною, присівши на траві, Корнілов з начальником штабу орієнтуються по мапі. Корнілов посірілий, ослаблений. Наказ: кожна рота проривається окремо! Дальших наказів не буде! Вилізи з цієї халепи тяжко, бо ми в дефіле, ліс густий і прірви. Зв'язок тримати неможливо. Передні три роти наступають на ура на південь, я бочкою з своєю яром на схід, виславши наперед дозор. За нами рушило й начальство та ще якісь рештки інших частин. Дозор доносить, що австрійська розстрільна чекає на нас краєм яру від півдня. Доповідаю начальство. Наказ: прориватись, на багнети, ура! — Виконуємо! Солдати до хрипоті кричать „ра!!!”, лізуть в гору і в гущавині починається саламаха. Вачу, що забули, що багнетом треба колоти і просто б'ють ним як ломакою. Докоряти немає часу, махаю ломакою . . . і раптом констатую, що мій пістоль разом з кобурою зник, відірвався, бо ремінці при пасі ослабли, як я був зачепився, за ручку дверей у штабі полку. Схопив гарячу австрійську рушницю від убитого. Моя охорона —

А. Орликовський

„МОРАЛЬ БЕРЕСТЕЙСЬКОГО ТРАКТАТУ”

На шпальтах „Нового Свята” в березні ц. р. появилася скорочений передрук статті відомого польського журналіста Стефана Менкарського на тему, яку подано в заголовку. Повна стаття ред. Менкарського була друкована на сторінках польського еміграційного урядового офіціозу в Лондоні „Орла бялого”.

Дивно стає, що в 40-річчя Берестейського Договору польський політично-журналістичний світ згадав про Берестейський Договір, а в нашій пресі досі не написано майже нічого. Чомусь промовчується ця тематика, мовляв, не вигідно та не політично писати про договір, який колись поборювали антантські країни, які, після підписання Україною миру в Бересті з центральними державами, не мало „допомогли”, щоб українська держава завалилась.

Промовчуючи історичну подію, якою був Берестейський мир, ми в очах західних потуг ні на крихітку не здобуємо собі прихильності, бо західний світ занадто добре поінформований про поставу українців до „Берестя”. Берестейський договір для України не був актом братання з німцями, а був вислідом тодішніх умов змагу за державну незалежність, які й визначили політику уряду, вказуючи йому політично вигідні і доцільні кроки для закріплення української державності.

Тому, коли ми нині згадуємо 40-ліття берестейського договору, то лише тому, що в ньому ми добилися від зовнішнього світу признання де юре і де факто права на існування повного суверенітету України. Через Берестя Україна мала відкритий шлях до нав'язання нормальних дипломатичних зносин з багатьма світовими державами, навіть проантантськими, як Італія, Румунія, Польща, Чехословаччина і т. д. та нейтральними країнами майже усієї Європи та й поза нею.

зв'язок — мене пильнують. Беремо багато полонених австрійців, які, здається, вдоволені, що для них війна скінчилась. Та на краю яру кулемет бере нас з крила і мої солдатуські втрачають охоту сунутись далі, а я сам лежу ніби прорвавшись на відкритім місці і вдаю забитого. Потім потрохи рачкою і вертаюся до роти, що її не можу охопити очима в густім лісі. Полонених більше ніж нас. Метушня, шум стрілянини, стогін ранених. Подаю начальству ситуацію: далі відкрите місце і кулемет з крила не пропустить на південь. Пропоную скористати з замішання і прориватись на схід лісом. — Згода. — Сунемо. Далі прірва піщана. — Зупинка. — Начальство згадує про полковника Кіслова — начальника штабу дивізії. Садимо на коня піхотинця з багнетом на рушницю шукати Кіслова. Він зникає в гущавині зачіпаючись багнетом за гілки дерев. Чи знайшов його, не знаю, але пізніше було відомо, що Кіслов бачучи, що нас обходять з крила зібрав кількох салдат повів боронити крило, там в кущах був тяжко ранений і взятий до полону.

(Закінчення в наступному числі).

Для політичної еміграції, що стоїть твердо на самостійницьких позиціях — проти непередрішенства, роковини Берестейського миру є одним з актів заперечення федералізму, відкинутого назавжди Четвертим Універсалом, в якому Україна виявила свою волю, оформила себе суверенною державою.

Читаючи згадану статтю польського журналіста про мораль Берестейського договору, бачимо в її твердженнях лише пережитки минушини, в якій панове менкарські з Парижу, Версалю, Лондону, Варшави і т. д., воюючи проти України, валили Польщу, слали їй дорогу до Генерал-губернаторства 1940 р., за яким прийшло московське сателітство.

**

Нашим читачам напевно буде цікаво почути, що написав на сторінках „Орла бялого” п. Стефан Менкарський про українську справу.

Стаття п. Менкарського про мораль Берестейського договору крутиться довкруги української справи так, якби в Бересті лише про Україну йшов спір, а Москва чи другі політичні центри були маловажними і морально чистими перед рештою світу. Згадка про советів є лише спрепарована в польській статті, мовляв, лише Троцький (!!), представник советів, обороняв польські претенсії до Холмщини та Підляшшя, ставлячи перший раз польську справу на міжнародну арену, поборюючи українську репрезентацію в її претенсіях до Холмщини, яка повинна була належати Польщі.

Згадавши так про „оборонця” польських інтересів, Менкарські розправляється з Берестейською умовою за підписання таємної умови Австрії з Києвом в справі автономії української Галичини. Інакше кажучи, ред. Менкарські іде за советською фальшивою інтерпретацією Берестейського трактату, приписуючи Москві ролю оборонця польської проблематики взагалі, а неморальним вважає домагання України до Східньої Галичини, в якій поляків було всього 14%, а українців 71%.

Далі автор розводиться над бурхливими (слухними для автора статті) польськими протестами, демонстраціями, які окреслює словом „польською лявою”, що вийшла з польського кратеру на вулиці польських міст на боротьбу за zagrożені землі (треба розуміти не лише Холмщину та Підляшшя, але й Східню Галичину). Збройний бунт другої бригади ген. Галлера під Паранчою був вершком польського протесту, а тайний договір Києва з Віднем мусів бути лише „свистком паперу” сконфіскованим у п. Севрука віденським урядом, який перестрашився польських „слухних” протестів.

Про протести з українського боку в Галичині, як реакцію на польські претенсії до Галичини, зокрема не сесії віденського парламенту, автор не згадує. Не існують для п. Менкарського і протести проти австрійського уряду за невиконання підписаного договору

Віднем з Києвом в справі автономії в Коронному Українському Краю Австрії на території Галичини та Буковини. Для п. Менкарського лише польська сторона — її протести — має слушність і моральну важливість, а воля коло 4.000.000 української людности не має значення, — це, мабуть, для нього білі мурини з польського Камеруну чи Альжиру.

Ред. Менкарські згадує лише про старання верхівки українців, а не всього народу з „Малопольські Виходні“ про створення України в Галичині та рівночасно злобно робить із української делегації з Києва в Бересті лише знаряддя в руках галичан, мовляв, якби не українці з-під Австрії, то може б Київський уряд не домагався прав для української Галичини.

За головних інспіраторів української галицької справи на Берестейській Конференції ред. Менкарські називає барона М. Василька (що до речі був буковинцем) та М. Залізняка, як довіреного емісара галицьких українців в кінцевій фазі берестейської конференції.

Робить ред. Менкарські закид неморальности Берестя і самому К. Левицькому, мовляв, він теж робив ще... 1916 року старання перед австрійським урядом та армією про невключення Східньої Галичини до польської Конгресівки, бо, мовляв, ці простори не польські. І тоді ще, твердить М. Менкарські, архикнязь Фридрих приобіцяв сповнити волю К. Левицького та ще й дістав запевнення, що непольська Холмщина з Конгресівки буде приєднана до української Галичини та Володимирії, яка буде становити разом окрему українську провінцію Австро-Угорщини. От і ще одним неморальний акт українців, який став підкладом до підписання неморального берестейського акту — статусу української Галичини.

Свої розважання про „неморальність“ Берестейського трактату ред. Менкарські закінчує твердженням, що саме неморальність в Бересті „була політичним тріумфом українського націоналізму в Східній Малопольщі, що його попирав в і д е н с ь к и й у р я д ! ? ! (підкреслення наше), а особливо всесильні австрійські військові кола“... .

На думку автора моральним було б, коли б Австрія поборювала самозрозумілий національно-державний рух українців Галичини та спільно з горсткою поляків Східньої Галичини наповняли кримінали українськими патріотами, які бажали своєму народові точнісінько того самого, чого бажали польські патріоти: Падецькі, Пілсудські чи Корфанти для поляків Конгресівки, Шлезька чи Краківської землі.

На всі виводи п. ред. Менкарського можемо сказати йому та впевнити його з повною відповідальністю вислову, що Берестя не було тріумфом українського націоналізму, бо в Бересті було здійснено лише частину соборницьких та патріотичних державницьких мрій так само, як літом 1919 р. по Версальському трактаті (диктаті) наступило частинне сповнення державницько-соборницьких мрій польського народу, коли в рямки польської держави включили польські збройні сили по волі місцевого польського народу Шлезька, Поморя та Познанщини, оці три провінції.

Думаю, що, коли кожний розумний український політик вважає природним явищем об'єднання чи приналежність польських піднімецьких земель (хоч вони були погерманізовані до 1918 року) до поверсальської Польщі, так маємо вповні право вважати за неморального кожного польського політика, який вважає та осуджує українську соборність, хоча б цю із Варестя.

Факт, що полякам удалося підкорити собі на 20 років (1918—1939) західні українські землі, як вдалося, наприклад, Чехії захопити під свою владу Словаччину чи українське Підкарпаття — не означає, що ці землі є чеськими та мусять до ЧСР постійно належати. Вже найвищий час зробити польським політикам генеральну ревізію своїх державницьких поглядів та осудів в східніх європейських справах.

Коли б така ревізія в польських політичних колах відбулася, то не закінчував би ред. Менкарські своєї статті твердженням, мовляв: „Львів не є нині, ані польський, ані український, а в потузі сил, які по-рівному є ворожі Польщі й Україні... чи таки Львів знайшовся в потузі Москви, яка завжди в своїй історії до загарбання Львова стреміла, але в Бересті 1918 року цих претенсій формально не виявляла та пізніше в Ризі з претенсій (до Львова) зрезигнувала“.

Що Львів не є нині таким українським, як повинен бути, то так. Але прилучено його до У к р а ї н и (не Р о с і ї). Правда, Україна нині є васалом Москви, так як і Польща.

Берестейський трактат був першим актом, який утверджував важливість існування української держави в родині вільної Європи. Вислідом того було дипломатично-правне визнання цієї природно створеної національної (а не конгломератної, із націоналів, як Польща) України тридцять шістьма столицями світу.

Тому то мораль Берестейського миру не така, як недавно надавала через пресу чи радіо сучасна Варшава. Мораль Берестейського трактату не є й ця, якої вважав би ред. Менкарські із його гроном польської політичної еміграції, тредячи, що в Бересті поминено польський нарід, його чесний голос, во ім'я правди, тобто справедливих вимог польського народу до повної незалежности. Коли вже говорити про мораль Берестейського договору, то її треба шукати перш за все в ідеї, яку поставили там делегати України та союзних з нею народів, домагаючись справедливого розв'язання східноєвропейського питання в рямцях самовизначення народів у їх власних національних, суверенних державах в етнічних кордонах.

З тієї моралі випливають для Польщі такі повчальні висновки:

1) Раз назавжди покінчити теревені про польське післанництво на сході Європи,

2) в корені змінити своє відношення до східноєвропейських народів,

3) замість помсти та чатів на поновне загарбання того чи другого шматка непольської етнічної землі, шукати заприязнення з Литвою, Білоруссю, Україною та іншими народами Сходу Європи.

НОТАТКИ

17. V. 58. X Парижі вийшла книжка бувшої князівни Зінаїди Шаховської під заголовком „Ma Russie habillée en USSR”. Авторка опинилася на еміграції ще дитиною. Виросла й виховалася у Франції. Була професійною журналісткою. Потім вийшла заміж за бельгійського дипломата і — в ролі дружини чужинного дипломата — провела саме тепер більше року в Москві, місці народження і її, і її предків, старовинного московського боярського роду.

По 40-а роках опинитися знову в ріднім місті і то в таких незвичайних обставинах — справді майже байка, або, в кожному разі, щось з фантастичної новелі.

Книга — судячи з детальних рецензій і довших цитат — цікава. Авторка має пильне око, добрий стиль, а, що найважливіше, — характер і розум. Побачила вона, розуміється, значно а значно більше, аніж бачать ті, що професійно пишуть чисельні бестселлери про „Рашію” і мають славу „знавців Росії” та „експертів комунізму”. При природнім умі (а його не може замінити жадна освіта ані... рекляма) п. З. Шаховська має міцне національне коріння, одідичену політичну культуру, живе релігійне почуття, словом — все те, чого цілковито бракує бізнесменам і комівояжерам „російських” чи „комуністичних” сенсацій.

Книжка, безсумніву, вартісна і варта пильної уваги також наших публіцистів і політиків: чільна представниця московського народу промовляє в ній одверто і значучо. Це вже не теревені „росіян” з Одеси чи Проскурова. Одне лише застереження насувається, а саме з огляду на очевидну помилку, яка є в самім наголовку книжки: це не „Росія, одягнена в СССР”, лише „Росія, роздягнена (déshabillée) в СССР” — хай вибачить chère princesse цей невеселий калямбур...

Союз між Варшавою, Києвом, Мінськом, Вільном, Прагою і Братиславою був би далеко більшим гарантом середньоевропейського миру та стабільності в розвої господарства та культури цих слов'янських націй, чим щодвадцятирічна війна за Львів та Вільно, яка в результаті приносить традиційний розподіл міжбалтійсько-чорноморського простору між Москвою та Берліном.

20. V. 58. Історія дала догасаючій в колоніальній війні Франції ще один шанс. Заснування „Комітету рятунку” в Альжирі, значні військові сили (і то елітарні!), що знайшлися в цій провінції імперії, відважний їх командант... Очі ще живої частини нації обернулися на єдину постать, яка може щось зробити в момент, коли рішається літерально „смерть або життя” Франції. На жаль, та постать не є ані Клемансо, ані Петен (бувший начальник теперішнього генерала де-Голля). „Я є готовий проголосити новий уряд Франції, якщо на рід того побажає. Але я відкидаю всяку думку про насильне захоплення влади. Я прийму владу, якщо республіка дасть мені її”.

Бідний генерал де-Голь і бідна Франція! Прекрасний солдат і старшина забув, що в історії майже ніколи не бувало випадків передачі влади. А „бажання народу”, як що коли й проявлялося, то виражали те бажання видатні сини народу, а не партійний натовп чи подвійна (або й потрійна) бухгалтерія парламентів.

І далі, говорячи на пресовій конференції про повстлих проти паризького уряду генералів в Альжирі і захищаючи їх, генерал де-Голь, „говорив з тремтінням у голосі”...

Біда тому військовій, до якого командир звертався б „тремтячим голосом”. І біда тій нації, якої видатний син, єдина надія її тепер, в останній момент, в момент агонії, коли кожна хвилина рішає, а проволікання — смерть — розмовляє з газетярами (!) і то „з тремтінням в голосі”.

Бідна Франція. І з нею — безмежно бідна цілість Європи.

Е. М.

Н. А.

Без політики

Говоримо й пишемо, що ми еміграція політична. Амбасадорство дуже любимо і концепцію визвольну маємо: орієнтація на власні сили. Ніхто її не заперчує і не підважує, бо, ніби, знаємо скільки лиха нашому народові завдали різні орієнтації на чужі сили. Проте, хоч знати й знаємо, але не кермуємось нею в ділах суспільних і практиці політичній. В бездержавному житті, мабуть, розгубили ми те, чого ні розум, ні серце не заступить. Вивітрилось чужими вітрами вичуття національної гідності, державницька інтуїція чи

інстинкт збірноти, як цілоти. Мабуть тому ми, хоч і говоримо про свої сили, декламуємо, але їх не шануємо, а то й боїмося. Зате дуже любимо, до надмірності захоплюємось тим, що скаже про нас чужий „дядько”, чи „тітка”, байдуже в якому ранзі чи титулі вони є.

Ось, приміром, побував хтось із тих „дядьків” у Києві і написав, що то красиве місто і люди в ньому веселіші і приємніші, ніж десь на півночі. Говорять інакше і поводяться інакше. Словом атмосфера у Києві, хоч і під московським караулом, інша. Наші газети з такої незначної згадки зроблять обов'язково великий шум. Треба знайти автора, листи йому писати, гратуляції складати, книжку його англійською мовою, в якій кількома словами згадано про Київ чи Львів, радять всім купувати. І чого тільки не треба зробити з патріотичних мотивів! Ще б пак! Написав, що Київ чи Львів — красиве українське місто. Виходить, що відкрив амбасадорам невідоме для них.

А як у тім'я б'ють нас у паризькій телевізії, чи історію нашу перекручують, УПА відбирають імперські слуги, і всякі нечесті роблять — тоді ми мовчимо. Протестувати, боронитися так, щоб приглушений світ почув нас, не можемо, не вистачає пороху, а, може, боїмося. А, як і рідшемося, то тільки тоді, як переконаємося, що нікого не розгніваємо. Коли й протестуємо проти безчинств над нашою правдою, то з оглядкою, а що скажуть „дядьки”? „А звук протесту, — писав Глеб Успенський, уже сам собою є перепорою до насильства. Ось чому легше зарізати безголосу рибу, ніж крикливу курку. Ось що значить протест, хоч би й на курячій мові”.

**

М. Д. Чубатий — відомий професор історії церкви. Тільки чомусь, коли він пише про історію Української Православної Церкви, не сходяться у нього кінці. Ось читаємо в його останній статті таке: „Правда, в 1942 р. під німецькою окупацією, створилась була нова Українська Православна Автокефальна Церква (друга формація), під проводом Митрополита Полікарпа, однак православні українці розкололися тоді поміж дві українські церковні організації: Українську Православну Автокефальну Церкву, ведену Митрополитом Олексієм волинським, залежну від московського Патріарха, та згадану Українську Автокефальну Церкву, ведену Митрополитом Полікарпом” („Америка” ч. 89 ц. р.).

Виходить, за істориком Чубатим, що оті православні українці взяли собі і розкололися з доброго дива. Люблять, мовляв, колотися. Не хочу сперечатися з істориком Церкви, а тільки вказати, що так воно не було. Не „кололися” православні, а як почув окупант і московські слуги в канарських уніформах, що відновились національна Церква на Україні, то й підкинули, через московських „батьошків” ще одну Церкву, подвоїли згори, за пляном. Нащо і для чого те роблено, то зрозуміло, але незрозуміло нащо ту річ витягає проф. Чубатий на сторінки преси. Хоч митрополит Олексій „митрополитував” всього кілька днів, протє „подаровану” з ним на чолі Церкву окупанти підтри-

мували і після того, як митрополита було забито. Підтримували її не православні українці, а ворожа Українська політика, жертвами якої були й українці з походження. Так само зроблено і з Греко-Католицькою Церквою і теж не без духівництва. Хіба ж можна сказати, що греко-католики самі піддалися московській Церкві? Великим гріхом було б твердити таке. Одним окупант „дарував” московську церковну орієнтацію, а других „возз'єднав”.

А що так воно було, то є ще живі свідки того, як у Дніпропетровському Соборі Автокефальної Церкви зривали, може й не без українців, ті, що чужу політику накидали і диктували. Та й не тільки в Дніпропетровському, а і в інших містах було подібне. Вірні відновленої Української Автокефальної Православної Церкви не тільки боронилися, а й розбудовували відновлену Церкву в дуже важких і невідрадних умовах. Але то вже історія Церкви, яку треба писати не за тим, як здається в Нью Йорку, а на документах, фактах і то перевірених. Тоді й не буде отого, що українці „розкололися”. А буде показано — хто і нащо впроваджував, проти волі українських вірних, другу Церкву — московської орієнтації.

3 СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ

* 3 побуту голови ЦК АБН-у. Після свідчень в Конгресовій Комісії Голова ЦК АБН відвідав українські громади: Чикаго, Філадельфії, Нью Йорку. Організації Визвольного Фронту улаштували теплі зустрічі В.Ш. Я. Стецька з громадянством, на яких українці щиро вітали дорогого їм Гостя, підкреслюючи його непохитну працю для визволення України. В згаданих містах відбулися політичні віча, на яких Голова АБН виголосив доповіді про міжнародне становище й боротьбу поневолених народів. На пресових конференціях спопуляризовано ідейно-політичні заложення АБН та підкреслено небезпеку, що загрожує світові від панькання з більшовицькою Москвою. В зустрічах з представниками поневолених народів затіснено співпрацю та намічено перспективи дальшої діяльності.

* Цьогорічний травень — місяць конвенцій. Три забезпечені товариства (Народний Союз, Робітничий Союз і Народня Поміч) відбули свої конвенції. Передконвенційних поголосок було чимало, але потім здоровий глузд переміг і все уляглося. Мур, що ділив членство цих організацій на стару й нову емограцію мов би підважено, він поволі зникає, але допливу молоді до провідного активу ще не помітно. Зі звітів ще важко встановити як і чому воно так є, але подумати над тим, щоб так не було, вже нині треба.

* Прекрасно школу збудувала парохія Української Греко-Католицької Церкви в Нью Йорку на 6-ій вулиці, між 2 і 3 евенями. 18. травня її посвячено. Тисячі українців зібрались на вулиці горді з того, що dokonали великого діла. Урочистості посвячення склались з чотирьох частин. В суботу, 17. травня, в шкільній залі відбувся добре підготований і мистецько виконаний учнями школи дитячий концерт. В неділю, 18. травня, після благодарственої Богослужби відбулося посвя-

чення школи. В поході взяли участь: духовенство на чолі з Преосвященним Кир Амвросієм, католицькі ветерани, школа та делегації від громадських та релігійних організацій з своїми прапорами. Акт посвячення довершив єпископ Кир Амвросій Сенишин. Увечері відбувся в шкільній залі багатолюдний бенкет.

** В усіх містах ЗДА, де проживають українці, громади українські за ініціативою ОДВУ і ООЧСУ організували 25. травня Свято Героїв, вшановуючи основоположника українського націоналістичного руху Євгена Коновальця. Провідним мотто на святах була думка, що національна ідея, за здійснення якої склали голови С. Петлюра, Е. Коновалець і Р. Шухевич і віддали своє життя країні сини України, стала всенародною, нею пройнята нація. Большевики, що так наполегливо воюють з українським націоналізмом не в силі здолати її. Мистецько-політичний рівень свят був досить високий. Дивно якось виглядає постава Відділу ОДВУ в Клівленді, який, не визнавши закликів своєї централі, по своєму святкував 20. річницю смерті Євгена Коновальця. Мабуть хотіли бути оригінальними, а може...

ЗАХОДАМИ ГОЛОВНОЇ УПРАВИ ООЧСУ

перевидано прецінну працю

„ОПИС УКРАЇНИ”

інж. Гільйома Ле Вассер Де Боуплан

— кінець 17 ст. —

„A DESCRIPTION OF UKRAINE”

by Guillaume Le Vasseur Sieur De Beauplan

В книжці, розміром 15 на 11 цалів, три мапи України 17 століття. Цю, добре видану монументальну працю, в якій Україну протиставлено Московії, повинен набути кожний українець і розповсюдити її серед американців. До праці Боуплана додано передмову д-ра Я. Петришина і вступну статтю ред. В. Кравцева.

Ціна книжки на замовлення — 3 дол.

Якщо Ви плянуєте відїжджати на вакації, то пишьте, або телефонуйте до:

SHADY MAPLES SUMMER RESORT

Lexington, New York, P. O. B. 126.

Tel.: Lexington 2471

Власники відпочинкової оселі

КИРИЛО ПИЛЬ і ОЛЕКСАНДЕР ШУМИЛО

гарантують за повний комфорт.

Чудова природа! В самім центрі Кетскільських гір, серед соснових лісів в кленовім холодочку, або на соняшній поляні над чудовою гірською річкою, пригожою до купелі, плавання і риболовства — лежить відпочинкова оселя.

СМАЧНІ ТА ЗДОРОВІ ДОМАШНІ ХАРЧІ.

ЦІНИ НИЗЬКІ — ДЛЯ ДІТЕЙ ВЕЛИКА ЗНИЖКА.

Просимо замовляти кімнати заздалегідь!

Друкарня „Луна”, 77 Ст. Маркс Пл., Нью Йорк 3, Н. Й.

ВИДАВНИЦТВО „ВІСНИК” МАЄ НА ПРОДАЖ ТАКІ КНИЖКИ:

Ціна в дол.

Л. Старицька-Черняхівська: Іван Мазепа, стор. 154	1.25
Л. Старицька-Черняхівська: Останній сніп, 44 сторінки	0.50
Д. Донцов: Підстави нашої політики, 210 стор., тверда оправа	2.75
м'яка оправа	2.25
М. Чировський: The economic factors in the growth of Russia, тв. оправа, 178 стор.	3.75
Е. Маланюк: До проблеми большевизму, 82 стор.	1.00
П. Кізко: Буде завтра день, поезії, 47 стор.	0.50

ВИДАННЯ МИНУЛИХ РОКІВ З ОПУСТОМ:

** Історія Русів, 346 стор., тв. оправа	3.00
м'яка оправа	2.50
Д. Донцов: Правда прадідів великих, 95 стор.	0.50
Д. Донцов: Поетка вогняних меж — Олена Теліга, 93 стор.	0.50
Проф. О. Оглоблин: Українсько-московська угода 1654 р., 100 стор.	0.50
Проф. О. Оглоблин: Treaty of Pereyaslav, 100 стор.	0.50
Проф. О. Оглоблин: Хмельниччина і Українська державність, 24 стор.	0.25
Проф. В. Гринько: Панславизм в советській історіографії і політиці, 37 стор.	0.25
Б. Кравців: Людина і вояк (сл. п. Р. Шухевича-Чупринки), 31 стор.	0.25
Е. Ляхович: Перевірка наших позицій, 15 стор.	0.15
РІЧНИКИ „ВІСНИКА” за 1953, 1954, 1955, 1956 і 1957 роки в гарній полотняній оправі з золотими втисками	3.00
Е. Маланюк: Нариси з історії нашої культури, 80 стор.	0.50
П. Мірчук: Відродження великої ідеї, 63 стор.	0.50
П. Мірчук: З мого духе печаттю (у 25-ліття ОУН., 30 стор.	0.25
В. Січинський: Крим, істор. нарис, 31 стор.	0.25
Т. Ерем: Советський акваріум, 142 стор.	0.50
М. Щербак: Шлях у вічність, поема, 29 стор.	0.25
Я. Гриневич: Віруючий Франко, 27 стор.	0.25
Гр. Косинка: Фавст з Поділля, 96 стор.	0.50

ШАНОВНІ ПЕРЕДПЛАТНИКИ!

ПІВРОКУ МИНАЄ, А ДЕХТО (НАЙВІЛЬШЕ З ЧИКАГО, ДИТРОЙТУ, ВОФАЛО, НЬО ЙОРКУ) ЗАБУВ ВНЕСТИ ПЕРЕДПЛАТУ ЗА ЖУРНАЛ НА 1958 Р. КРАЙНЯ ПОРА ЦЕ ЗРОБИТИ. ЛІКВІДУЙТЕ ВАШУ ЗАБОРГОВАНІСТЬ, КОЛИ НЕ ХОЧЕТЕ ПІДРИВАТИ ВИДАВНИЦТВА.

З НОВИХ ВИДАНЬ

Правда про Росію. За Астольфом де Кюстіном опрацював О. Мерчанський. Передмова Д. Донцова. Обкладинка роботи Б. Стебельського. Видали ЛВУ та ООЧСУ — Торонто-Нью Йорк — 1958. Стор. 196.

П. Мірчук. Євген Коновалець (у 20 річчя смерті). ЛВУ — Торонто — 1958.